

A portrait painting of an elderly man with white hair and a mustache, wearing a dark suit, white shirt, and red tie. The background is a textured mix of brown and orange tones. The artist's signature 'Ulf Olsson' and the date '1962' are visible in the upper right corner of the painting.

Brukspojken som
blev bankdirektör

Richard Julin 1877–1962

ULF OLSSON

BRUKSPOJKEN SOM BLEV BANKDIREKTÖR

Brukspojken
som blev bankdirektör

Richard Julin
1877–1962

Ulf Olsson

INNEHÅLL

Förord	7
Brukspojken	9
Början i banken	15
Statistiken – bankens upplysningsavdelning	21
Privat etablering	33
Häradshövdingens man	41
En position i banken	47
En förmögenhet skapas	59
Familjen	65
Utan pension i banken	73
Arvet efter Richard Julin	79
Noter	85
Litteratur	89
Intervjuer	91
Bildkällor	93

FÖRORD

Det var Johan Stålhand som tog initiativet till denna minnesteckning över Richard Julin. Han var länge ordförande i Ruth och Richard Julins Stiftelse och han talade med alltid med värme om Richard Julin. Tyvärr fick Johan inte se boken färdig. Stiftelsen har också under sin nuvarande ordförande Hans Wibom fortsatt att generöst stödja projektet. Bland Richard Julins efterlevande har särskilt barnbarnen Barbro Osher och Rolf Julin välvilligt bistått med informationer och material. Som många gånger tidigare vill jag tacka Anders Perlinge, chef för det så kallade Wallenbergarkivet, för ovärderlig assistans i processens alla stadier. I slutfasen av arbetet har jag än en gång fått nöjet att samarbeta med Sture Balgård, som läst men framför allt formgivit boken.

Nordkoster i juni 2012
Ulf Olsson

I mars månad 1892 fick verkställande direktören i Stockholms Enskilda Bank ett brev: »Gossen Richard Emanuel Julin söker sysselsättning som springgosse eller biträde. Nuvarande adress: Verkmästare J. A. Julin, Kopparverket, Hommelvik, senare adress okänd. Betygsavskrifter bifogas.« Brevet var undertecknat av Victor F. Israelsson, Kongl. Flottans Warf. De bifogade betygen var från en oavslutad folkskola och från en tids arbete i ett kemiskt laboratorium i Norge.¹ Varför han sökte sig till en bank och varför just denna bank vet vi inte, men vi vet att den 15-årige Richard blev intervjuad av kassadirektören Theodor Frölander och att han i början av juli fick börja som springpojke med en lön av 35 kronor i månaden. För Richard Julin skulle denna anställning bli avgörande för hela hans framtid. Han skulle bli sin arbetsgivare trogen i sjuttio år och han skulle göra en enastående karriär inom banken.²

Vem var då Richard Julin och varifrån kom han? När han mot slutet av sitt liv ser tillbaka betonar han sina tidiga och fostrande kontakter med »hårt arbete i hyttan, smedjan, valsverket och vid sågen«.³ Man finner mycket riktigt många anknytningar till Bergslagen och järnhanteringen i hans bakgrund. Richards farfar var gruvfogden Israel Johansson och Richards far Johan August Julin arbetade hela sitt liv inom bruksnäringen. Han var född i Hjulsjö vid Nora, varifrån han förmodligen hämtade sitt efternamn. Johan August gick i smidslära i Degerfors och arbetade vid flera bruk innan han fick anställning som smidesmästare vid Galtströms Bruk utanför Ljusne i Medelpad. Med sin hustru Anna Kajsa Jansdotter från Ransäter fick han fem barn. Första barnet, Anna, dog som treåring. Sönerna Victor, Richard och Oscar föddes på 1870-talet: Richard 1877 i Ljusne, och till sist föddes en dotter, som fick överta namnet Anna efter sin bortgångna storsyster. Deras mor avled 1885 och fadern Johan August gifte ett halvår senare om sig med Stina Lisa Eriksson.

Smidesmästare Johan August Julin, Richard Julins far.

Skolan och smedsbostaden »Kråkslottet«, exteriörer från öster med smedsfamiljer 1878. Familjen Julin förmodligen i mitten, se detalj ur bilden.

Svenska intressen låg bakom starten av ett kopparverk i Hommelvik öster om Trondheim 1889. Fabrikationen skulle baseras på malm från den anrika koppargruvan i Röros. Det var handelshu-

set Alrutz & Co som närmast var ansvarigt för etableringen. Detta handelshus var en gammal samarbetspartner till Stockholms Enskilda Bank, som blivit ägare till Hofors Bruk, vars järn länge såldes just via Alrutz & Co. Bankens ledande män Knut och Marcus Wallenberg investerade också personligen i det nya företaget. Smidesmästaren Julin från Galtström fick anställning som verk-
mästare i kopparverket och flyttade med sina fyra barn och sin nya hustru till Hommelvik. Man installerade sig på gården Nordkap. Redan efter tre år lades verksamheten ned, men Julin stannade kvar med uppgifterna att svara för den praktiska avvecklingen av

Hommelvik med kopparverket på stranden mitt emot.

Kopparverket.

<p>ppköps den 15 (758)</p>	<p>dentlig Statkarl kan li (Stund-ly sluta den 24 April d. k. i St. Skredet prost- gdnd. (714)</p>	<p>VIN Svensk Kon- sultation till Lembrecht Maj. Eft nas kronan Maj. Ann moner af Falköping- der både h (752)</p>
<p>7äg konora.</p>	<p>Arbetare, sykta och sedvliga, sörgna gmnst. God skolastyrkan och andärvande arbete utlösa. Anskningar jemte betygskortet inlämnas till Köpparverket, Hemmetrik (Norge). (752)</p>	<p>CS. N. #</p>

Annons i den svenska tidningen *Dalpilen* 1891 efter arbetare till kopparverket i Hommelvik.

Aktiebrev tillhörigt K. A. Wallenberg.

kopparverket och sköta fastigheten. Han skulle leva kvar där fram till sin död 1932. Strax därefter gick också hans andra hustru bort och sterbhuset hyrde ut gården till dess att den såldes 1955.⁴

Av de många exploateringsprojekt i Norge som Wallenberggruppen var engagerad i var detta således ett som inte blev lyckat. Förvaltaren på Hommelvik, Elias Svedberg, hade personliga relationer till familjen Wallenberg på så sätt att han var svåger till Ingeborg, en syster till Knut och Marcus Wallenberg. Svedberg fortsatte att arbeta inom Wallenberggruppen och skötte senare uppbyggandet av den stora hyttan Karmansbo vid Köping. Familjen Julin hade knappast direkt mött några Wallenbergare, men hade alltså indirekta kopplingar till den kända finansfamiljen och kanske låg det nära till hands för Richard att senare söka sig till just Enskilda Banken.

De fyra barnen efter Johan Julin skulle alla återvända till Sverige. Anna gifte sig med en disponent vid Rämens och Alfta Bruk i Värmland. Av sönerna blev Richard mest framgångsrik. Han skul-

le i framtiden få rycka in och ekonomiskt hjälpa sina bröder. Victor etablerade med Richards hjälp en handelsträdgård vid Skogsö vid Saltsjöbaden utanför Stockholm. Någon ekonomiskt lysande bana fick han inte. När »kontorsbiträdet, tidigare trädgårdsdirektör Victor Julin« dog 1941 i Stockholm hade han testamenterat sina fåtaliga tillgångar till sin hushållerska. Den andre brodern, Oscar Julin, arbetade som fondmäklare med blandad framgång. Han dog i Södertälje 1928 med 21 000 kr i skulder, varav hälften till sin bror Richard, som tidvis hade hjälpt honom när börsaffärerna gått dåligt.⁵

Innan Richard Julin 1889 flyttade från Sverige hade han gått i Galtströms Bruks folkskola. Han fick fina vitsord när han i förtid som tolvåring var tvungen att lämna skolan. De svaga punkterna var välskrivning och gymnastik, men i både historia, geografi, räkning och sång fick han »Berömlig«, det högsta betyget, liksom i flit och uppförande. När han kom till Hommelvik försökte han studera vidare med hjälp av brukets kamrer och läroverksböcker från Östersund. Under de dryga två åren i Norge fick han också hjälpa till vid kopparverkets kemiska laboratorium. Betyget därifrån talar om »intresse, flit, omtanke och noggrannhet«. Man diskuterade i familjen att kosta på Richard en riktig utbildning till kemist. Det märktes nog att det var Richard som var den mest begåvade av pojkarna, men hans far tyckte, enligt vad Richard senare berättat, att det vore orättvist att bara satsa på en av sönerna. Att bekosta utbildning för alla söner tyckte han sig inte ha råd till.

När kopparverket lades ner 1892 flyttade Richard alltså till Stockholm. Där tvingades han tidigt stå på egna ben. Han återkallar i sina nedskrivna minnen en färgstark episod för att illustrera besvärligheterna från sin första tid i den svenska huvudstaden, men framför allt kanske för att visa hur bra han övervann dem:⁶

En tid tjänstgjorde jag som biträde åt huvudkassören. Det var en prövande tid. Andersson hette han, vi kallade honom för Emma, varför vet jag inte. Han var mycket senfärdig, checkar tittade han och vände på flera gånger innan han var säker. Därför drog det också ut på middagarna, innan arbetet var färdigt och kassan stämde. I mitt minne står ännu ristat en julafton då vi slutade så sent att allt vad näringsställen hette voro stängda, åtminstone de platser som jag hade

Gustav Adolfs Torg i Stockholm på 1890-talet.

råd att frekventera. Den aftonen grät jag bittra tårar. Drack ett par glas vatten för att släcka hungern, somnade, sov gott hela natten och vaknade glad på juldagsmorgonen.

Med sin familj hade Richard inte många förbindelser även om han till en början disponerade ett rum hos sin farbror Victor, som bodde på Östermalm. Sin styvmor tycks han inte ha haft någon närmare relation till, men han utväxlade ibland brev med sin far, som för övrigt utnyttjades som norsk bulvan för Wallenberggruppens markägande när lagstiftningen mot utlandsägande senare blev strängare i broderlandet. Richard Julin skulle inte ha något umgänge med sin familj under åren som följde. Pappan gjorde under sina äldre dagar korta besök hos Richard på hans sommarställe – dock utan sin hustru. Barnen minns sin farfar som en lite barsk men vänlig gammal man som luktade lantgård och lärde dem äta mesost.⁷

Stockholms Enskilda
Banks fastighet vid
Lilla Nygatan.

Mynttorget i Gamla
stan med bankens
avdelningskontor till
höger.

Stockholms Enskilda Bank, ofta kallad Enskilda Banken, hade grundats 1856 av A. O. Wallenberg, som utom sina bankengagemang också hade gjort sig känd som köpman, publicist och liberal politiker.⁸ Banken var mycket framgångsrik fram till dess att den internationella krisen 1878–1879 drabbade också den. Det krävdes dramatiska räddningsaktioner för att hålla banken flytande, inklusive stöd från Riksbanken, som inrättade en särskild fond där Enskilda Banken kunde belåna sina nödlidande järnvägsobligationer. Under 1880-talet stabiliserades bankens läge, men först när grundarens äldste son Knut hade övertagit ledarskapet 1886 kunde den börja växa på allvar igen. Knut specialiserade sig på internationella obligationsaffärer, framför allt de stora svenska upplåningarna i Frankrike, men var över huvud taget en djärv och skicklig bankman, som byggde upp en stor egen förmögenhet och säkrade familjen Wallenbergs dominans som ägare i banken.

A. O. Wallenberg hade många söner som valde olika vägar i livet. Knuts elva år yngre halvbror Marcus läste juridik. När han hade gått igenom sin tingstjänstgöring skulle han titulera sig vice häradshövding och kallades ofta kort och gott »Häradshövdingen«. År 1890 började han i Stockholms Enskilda Bank som ombudsman, dvs. med ansvar för juridiska frågor, och 1892, samma år som Richard Julin kom in i banken, blev Marcus Wallenberg utnämnd till vice verkställande direktör, en ny funktion, som tydligt markerade tronföljden i familjebanken.

Stockholms Enskilda Bank var på 1890-talet åter en expansiv affärsbank med en stark ställning i Stockholm vid sidan av framför allt Stockholms Handelsbank och Skandinaviska Kreditaktiebolaget.⁹ Man var inriktad på industriella krediter, men också på omfattande exploateringsprojekt i exempelvis de norrbottniska malmfälten och för kväveutvinning ur luften med hjälp av elektricitet från de stora vattenfallen i Norge. Fortfarande hade Sveriges finansiella liv sitt centrum i Gamla stan; Enskilda Bankens huvudkontor låg i en egen fastighet vid Lilla Nygatan. Banken fick på nitiotalet sex små avdelningskontor i centrala Stockholm, men av bankens femtiotal tjänstemän och ett dussin vaktmästare tjänst-

gjorde närapå alla vid huvudkontoret. När Richard Julin nästan 70 år senare såg tillbaka på sin första tid i banken mindes han väl hur den såg ut:

Fastigheten Lilla Nygatan 27 var ett förnämligt hus. Den höga banksalen, 27 meter lång och 11 meter bred, var belägen en trappa upp. Den var imponerande med sina vackra takkronor och med ett por-

Banksalen i Stockholms Enskilda Bank år 1906 med kundernas entré till höger på andra sidan disken.

trätt av A. O. Wallenberg på ena långväggen. Längs hela lokalen sträckte sig en insvängd disk som skilde besökande från personalen. Utefter disken var placerade fem stycken höga pulpeter med skruvstolar. Arbetet försiggick mest i stående ställning. Längst till höger var kamrerns plats. Han hade hand om all utlåning i form av såväl reverser som växeldiskontering. Korrespondensavdelningen var också förlagd hit. Vid nästa pulpet var huvudkassan med kontrollant placerad. Vid denna skedde all in- och utbetalning av lån, utländska checkar och resekreditiv. Därefter upp- och avskrivning (numera checkräkning) samt kreditiv. Sedan depositions- och kapitalräkning samt postremissväxlar och till sist diskonterings- och inkassoväxlar. Hjälpulpeter fanns vid kamreraravdelningen och diskontkassan samt små skrivbord vid varje kassa för biträden. Ett tjugotal personer arbetade i den stora banksalen. Kassörskorna såg alla bra ut!

Innan Richard Julin avancerade till »biträde vid diskonten« hade han inte någon bestämd arbetsplats i banksalen, utan fick gå mellan de olika avdelningarna. Ofta gällde det att få direktörernas underskrifter på brev. Då hörde det till att springpojken skulle stanna och läsa namnteckningarna. Nyfiken som han var passade Richard på att fråga om olika ting och kanske kika på breven. Han lärde sig på så sätt mycket om vad som försiggick i en bank. Senare fick han tjänstgöra vid olika avdelningar, vilket gav ytterligare kunskap om bankens verksamhet. Den som framför allt tog hand om den nye springpojken var kassadirektören Theodor Frölander. Richard Julin skickades till Påhlmans Handelsinstitut för att lära sig skriva och till Smedmans d.y. Handelsskola för att studera bokföring och ekonomi. Senare skulle han i flera år gå kurser på Borgarskolan och med stigande inkomster kunna ta lektioner för privatlärare, bland annat i tyska och svenska. Detta förbättrade hans yrkeskunskaper, men han skulle senare i livet beklaga sig över att han saknade den bildning som hans kollegor hade fått med sig från starten genom studier i läroverk och tack vare tidiga utlandsresor.

När Richard Julin 1895 hade fått löneförhöjning till 50 kronor i månaden upphörde hans bidrag hemifrån. Han flyttade från sin farbrors hem och skaffade sig som 18-åring en egen bostad, »ett rum i en vindskupa på Riddargatan«. För att dryga ut sin lön

bedrev han privata affärer i både sill och frimärken. Han beställde på höstarna sillkaggar från Trondheim. På morgonen kunde de hämtas ut vid järnvägsstationen vid nuvarande Norra Bantorget och en medhjälpare levererade dem till köparna. De kaggar som inte såldes direkt eller hade läckt lake skickades till en lokal i Östermalms Saluhall, där Richard Julin om det behövdes fyllde upp dem med ny lake för att kunna säljas. Detta arbete gjorde han tidigt på morgonen och efter att ha tvättat sig grundligt kunde han infinna sig på banken i rätt tid – och utan att lukta sill.

Om sin kommers i frimärken skriver Richard Julin i sina minnen:

För mina frimärksaffärer lade jag mig till med Senf Leipzig frimärkskatalog. Köpte och sålde, mest genom att hänga ut frimärkena i cigarrbutikerna på Östermalm. Under utställningsåret 1897 ordnade jag frimärksbörs varje dag inom utställningsområdet. Som mötesplats hade jag utvalt sofforna och borden framför AB Separators paviljong, som låg så vackert vid Djurgårdsbrunnsvikens strand. Där gick kommersen inte så illa – alltid en liten slant över till mig.

En tredje affärsverksamhet upphörde Richard med efter en tid:

Under tiden jag satt som biträde vid huvudkassan konkurrerade jag med banken, ity jag lånade ut av mina små medel till vaktmästare och yngre tjänstemän 5 à 10 kronor, men aldrig på längre tid än en vecka i taget. Räntan togs ut med 25 à 50 öre. Detta var ett led i min försörjning. Emellertid kom jag så småningom underfund med vad personer som bedrev dylik verksamhet kallades, och det tyckte jag lät så illa att jag slutade med den verksamheten.

Separators paviljong
vid Stockholmsutställ-
ningen 1897.

Med sin arbetsamhet, sitt goda huvud och sitt trevliga sätt blev Richard Julin snart välkänd och omtyckt på banken. Till de egenskaper som särskilt hans överordnade uppskattade hos honom var hans intresse av att tjäna pengar. »Förvärvsbegär« ville man gär-

na se hos bankens tjänstemän och den unge Richard visade onekligen goda anlag i den riktningen.

Richard Julin fick en tid tjänstgöra på avdelningskontor för att lära sig även den sidan av verksamheten, men han var snart tillbaka på huvudkontoret i Gamla stan. Efter fem år i banken blev han 1897 utnämnd till tjänsteman med en årslön av 1 000 kronor. Följande år gjorde han militärtjänst vid Vaxholms Artillerikår. När han kom tillbaka därifrån hade hans mentor Theodor Frölander flyttat över till Sveriges Privatbank och blivit direktör där. Richard Julin gick för att hälsa på honom på hans nya arbetsplats och tacka för all hjälp. Frölander frågade om Richard Julin tänkte sluta i Enskilda Banken. Han hade inte sådana tankar, svarade Richard, men skulle gärna vilja komma utomlands. Frölander menade att Julin hade »en stor framtid i SEB om han skötte sig som hittills«. Som en hjälp till en utlandsresa fick han 500 kronor. Av kamrater fick Richard Julin rådet att söka sig över till något affärskontor, där möjligheterna till avancemang var större och lönen bättre än på bankerna. Han funderade en tid på saken, men så inträffade något som skulle knyta honom starkare till Stockholms Enskilda Bank.

Det fanns planer på en särskild organisation för kreditvärdering inom banken. Den tjänsteman som hade till uppgift att förbereda kreditärenden inför styrelsens torsdagssammanträden kunde vid ett tillfälle inte ställa upp och frågade Richard Julin om han kunde rycka in och skaffa upplysningar på en kund. Han tackade ja, och föredrog ärendet för kassadirektören Oscar Kinnander till full belåtenhet. Julin fungerade sedan en tid som föredragande i kreditärenden inför styrelsemötena. När den ordinarie innehavaren återkom fick han besked att Julin hade fått överta uppgiften. Han hade funnit sin roll och skulle strax därefter få ansvaret för att bygga upp den särskilda organisation för kreditupplysning som var under förberedelse.

Omorganisationen av den högsta ledningen i Stockholms Enskilda Bank år 1892 betydde att Marcus Wallenberg som vice verkställande direktör fick möjligheter att genomföra en del ändringar. Han hade kritiska synpunkter på sin äldre halvbrors sätt att sköta familjens bank. I sina sena återblickar framhåller Marcus gärna sina egna åtgärder för att ställa saker till rätta. En sådan insats som han med rätta berömmar sig av är att han tog itu med kreditprövningen och bevakningen av fordringar, som han menade sköttes lättsinnigt och osystematiskt.¹⁰

Den bristande kreditprövningen hade medfört, att banken till kunder fått en hel del firmor och personer, vilka icke voro kreditvärda. Detta medförde naturligtvis förluster, och det antal konkurser, i vilka banken vid mitt inträde var intresserad, var jämförelsevis betydande. Jag ansåg, att detta hade kunnat undvikas genom en omsorgsfullare kreditprövning.

Dessa konkurser medförde för oss ganska betydande förluster, men under de föregående ombudsmännens tid hade förvaltningen av konkurserna icke eftersetts. Ombudsmännen inskränkte sig till att bevaka bankens fordringar och att sedermera uppbära de utdelningar, som konkursbona lämnade.

Så snart jag blivit ombudsman, började jag gå igenom de olika konkursstaterna. Jag fann snart, att man kunde rädda ganska betydande belopp av bankens fordringar, om man tillsåg, att förvaltningen av konkursbona handhades på ett rätt sätt. Jag ingrep så småningom och lyckades i fortsättningen rädda icke obetydliga belopp.

Det fanns flera och mer generella skäl till att man vid denna tid ville förstärka kreditprövningen inom banken. Affärsbankernas roll i svensk ekonomi hade under 1800-talets sista decennier vuxit, inte minst tack vare deras allt större engagemang gentemot industrin. Lånevolymerna ökade och affärerna blev fler. För Enskilda Bankens del tillkom att man i hög grad hade satsat på affärer gentemot storindustrin, som med sina mer avancerade bolagskonstruktioner blivit allt svårare att överblicka. Bankens rekonstruktionsarbete i

Marcus Wallenberg sr (1864–1943) som nyttillträdd verkställande direktör.

Crédit Lyonnais kontor
i Paris.

krisande företag som Hofors, Atlas och Asea krävde ordentlig utredningskapacitet. Diskonteringen av växlar höll dessutom på att bli en stor och allt mer arbetskrävande del av bankernas utlåning, särskilt till handelsföretagen.

Ett av Marcus Wallenbergs viktigaste initiativ var att få till stånd en ordentligt organiserad kreditupplysningsavdelning vid sin egen bank efter en modell som han hämtat hos Crédit Lyonnais i Frankrike, tidens ledande affärsbank och nära samarbetspartner till hans egen bank. Enskilda Banken var av allt att döma först i landet med en sådan organisation.¹¹ I Paris hade Crédit Lyonnais en avdelning, »Service des Études Financières«, som Häradshövdingen presenterade i en promemoria. Till den bifogade han bilagor i form av ett antal formulär med plats dels för allmänna upplysningar om en viss kund, dels för vilka förbindelser och avtal som banken hade med denna kund. Inom Enskilda Banken skulle motsvarande organisation komma att kallas för »Statistiska avdelningen«, ett namn som har förklarats med att man ville vara diskret; det skulle väcka mindre uppmärksamhet och misstankar med detta namn på avdelningen. Häradshövdingen sökte en lämplig man för att ta ansvaret för en sådan avdelning och valde år 1900 att satsa på den nu 23-årige Richard Julin, som redan visat lejonklon när det gällde kreditfrågor.

Crédit Lyonnais hade sin upplysningsavdelning uppdelad på två underavdelningar, »Bureau des Renseignements« respektive »Bureau des Études Financières«. Insamlingen av fakta och vad som gjordes på »Bureau des Renseignements« tyckte man sig inom Enskilda Banken redan ha förutsättningar att klara. Här handlade arbetet om att bygga upp rutiner för att samla information och hantera den rätt. Men de avancerade analyser av företag som skedde inom »Études Financières« var svårare, och man beslöt att se närmare på hur man gjorde på Crédit Lyonnais. Dit blev Richard Julin nu erbjuden att resa, men först måste han lära sig franska. Häradsförordningen bad i mars 1903 sin sekreterare ordna en inackordering med möjlighet till språkstudier i Frankrike, »men helst i någon landsortsstad, helst sjöstad, ty i Paris bliver det för många tillfällen att tala svenska«.¹²

Richard Julin reste i april 1903 till den lilla hamnstaden Honfleur vid Le Havre för att bo hos en professorsfamilj och ta lektioner i franska. Där skulle han bli kvar i ett halvår för att i oktober börja sin sju månader långa praktik vid Crédit Lyonnais i Paris. Beträffande kreditprövningen på »Bureau des Renseignements« tyckte han sig inte ha mycket att hämta. Han citerade efter sin hemkomst chefen för avdelningen: »Man skall ha näsa, ögon och öron. Voilà tout.«¹³ På »Études Financières« tillbringade han däremot lång tid och hade enligt sitt eget vittnesmål »en oerhörd nytta« av sitt arbete där.¹⁴ Han fick bland annat på egen hand genomföra analyser av Cunardlinjen, belgiska gruvor och franska järnvägar. Han gjorde också en studie över Gävle-Dala järnväg. Han var själv mycket nöjd med denna analys: »Med tillgängligt siffermaterial kunde jag påvisa att spåranordningarna vid järnvägens stationer voro illa ordnade. Detta bekräftades också sedermera av järnvägens dåvarande verkställande direktör, Kapten O. Wallenberg.«¹⁵

Med sin energi och praktiska begåvning kom Julin snabbt i gång med att bygga upp den nya upplysningsavdelningen till ett effektivt verktyg i bankens tjänst. Till sin hjälp fick han ett biträde. I första hand gällde det de kommersiella krediterna. Kunderna fick sina krediter genom varuväxlar eller mot formell säkerhet i form av inteckningar eller panter. Den i praktiken viktigaste garantin mot att förlora pengar på sin utlåning var att låntagarens företag var stabilt och utvecklades väl. På något sätt måste en bank få insyn

i sin lånekunds affärer, något som inte alltid var så lätt; företagen hade före 1911 års aktiebolagslag ingen skyldighet att redovisa sina bokslut offentligt och eftersom de ofta hade flera bankförbindelser ville de gärna behålla korten tätt intill bröstet. Tillgängliga källor var inte pålitliga. Handelskalendrar och Köpmanaföreningens underrättelser var exempelvis ofta både inaktuella och ofullständiga.

Julin har själv berättat hur han på olika sätt skaffade sig en bild av kundernas situation. Bland annat kontrollerade han deras växelaffärer:¹⁶

Jag hade mina små trix för att följa upp affärsvärlden och dess förhållanden. Så t.ex. mina besök hos Notarius Publicus. De voro två stycken på den tiden. Då, såsom nu, gjordes avskrifter av den protesterade växeln, men endast acceptantens namn publicerades i Justitia. Jag ville veta i vilken bank respektive utställare eller endossenter diskonterade sina papper. Detta fick jag ju bra besked om vid mina besök varje vecka hos Notarius Publicus. Tjänstemännen hos Notarius Publicus funderade mycket över mina besök. »Ni får ju protesterna om några dar.« Men jag höll tyst, även för min personal på avdelningen. Detta pågick under många år, och jag upptäckte åtskilligt. Bland annat hade vi en kund som samtidigt diskonterade i fem, säger fem, olika banker. Det säger sig självt att jag försiktigt drog oss ur engagemangen med detta företag, och vi var ej med då det senare inställde betalningarna.

Besöken hos Notarius Publicus var ett exempel på Julins finurlighet när det gällde att skaffa underlag för att rätt bedöma kunderna. Systematiskt lät han också samla in styrelseberättelser, bolagsordningar, tidningsurklipp om kunderna osv. och ställde samman alla uppgifter så att man kunde bedöma utvecklingen och vid behov snabbt få en uppfattning om läget. Julin berättar om att han försökte göra det till den normala rutinen att lånekunderna sände sina bokslut och verksamhetsberättelser till banken, något som inte alla gjorde utan att knota. Den finansiella krisen år 1907 medförde dock något av ett genombrott på den fronten.

Insamlingen av alla upplysningar om kunder, aktuella och tänkbara, insinifierades alltså inom Stockholms Enskilda Bank. Det-

Ett blad från »Yttre Statistiken« gällande Asea 1908–1911.

ta inkluderade bankens alla relationer till kunderna. Det kunde vara svårt att få en rimligt snabb överblick av vilket förhållande en viss kund hade till banken: lån och i så fall i vilken form, insättningar, uppgörelser etc. Uppgifter kunde behöva hämtas in från olika avdelningar inom banken. Ett särskilt problem var att lokal-kontoren, vid sidan av huvudkontoret, också hade rätt att lämna krediter. För att ledningen lätt skulle kunna bilda sig en uppfattning om en viss kund och dess utveckling samlades alla sådana uppgifter nu på en särskild plats. När det så kom upp frågor om krediter var det alltså dit man kunde gå och snabbt få en uppfattning om kunden och bankens relation till den. Varje kund hade en egen »kartong«, kallad kreditdossier, som bara bankens direktörer hade tillgång till. Denna informationscentral, motsvarande »Bureau des Renseignements«, fick namnet »Yttre statistiken«, helt enkelt för att den placerades i det yttre av de två rum som den nya avdelningen disponerade.

Den »Inre statistiken« låg alltså i rummet innanför, och där utfördes det mer kvalificerade arbetet för att analysera företagens ställning. Man »knådade« materialet på ett annat sätt. Underlaget hämtades bredare men framför allt beräknade man med hjälp av detta underlag kreditvärdigheten hos olika företag, särskilt de större. Även här förtecknades alla uppgifter, sorterade utifrån de enskilda företagen, här på vad man kallade en fiche. Om ledningen ville veta något om ett företag räckte det alltså med att gå till två ställen, Yttre och Inre statistiken, för att bli fullständigt informerad.

Det bestämdes redan från början att Richard Julin som ansvarig för Statistiska avdelningen skulle arbeta direkt under Marcus Wallenberg. Ett tidigt exempel på hur detta samarbete gick till kan vi hämta från Julins uppdrag i de norska kväveaffärerna. En svensk-norsk grupp hade skaffat sig rätten att utnyttja ett antal vattenfall i Norge, samlade i A/S Elektrokemisk Industri, och lyckats engagera bröderna Knut och Marcus Wallenberg för saken. Siktet var inställt på att i stor skala utvinna kväve ur luften med hjälp av elektrisk kraft. Franskt och sedermera tyskt kapital upp-bådades, medan tekniken förfinades. Efter utdragna förberedelser bildades 1905 Norsk Hydroelektrisk Kvälstoff A/S och arbetet med att fullborda en försöksfabrik och på sikt tämja det väldiga Rjukanfallet forcerades. Den drivande personen från norskt håll

Kraftverksbygget i Rjukan. Turbinrör levereras.

Elektriska ledningar till salpeterverket.

var Sam Eyde, som länge också ledde verksamheten i de olika bolagen. Han var en dynamisk och expansiv person, men som organisatör och administratör hade han stora brister. Marcus Wallenberg, som skötte förhandlingarna från svenskt håll, märkte tidigt dessa drag och stördes av oredan. Han beskrev Sam Eyde som »den utomordentligt skicklige impressarion, propagandamannen, fältherren som kunde föra de unga skarorna till strid och seger, men som hade svårt att sätta sig in i mer triviala, fredliga förhållanden sedan striden var lyktad«. Först lyckades Wallenbergarna få Eyde utbytt som chef för de nybildade s.k. Rjukanbolagen och 1912 fick han acceptera att få en administrerande direktör vid sin sida i Norsk Hydro.¹⁷

I sitt arbete för att få ordning på de norska bolagen tillsatte Marcus Wallenberg två revisorer från banken, men mobiliserade dessutom en av bankens främsta experter på bokföring och Julins närmaste man på Statistiken, Theodor Andreason, som blev bokföringschef i företagsgruppen. Både Julin och Andreason hittade inkonsekvenser och rena felaktigheter i räkenskaperna. Ett huvudproblem var att Eyde inte höll isär de olika bolagen utan fördelade kostnader som det passade honom. Resultatet var att Norsk Hydro fick bära kostnader för ett antal mer eller mindre parasiterande bolag. Ett utdrag ur ett brev från Julin till Andreason i november 1907 visar hur det kunde låta:¹⁸

Dina anmärkningar angående kassabokföringen gillas fullkomligt och bör Du försöka på lämpligt sätt få detta ordnat. Praktiskt upplagda och ordentligt förda böcker är ej det minst viktiga i en affär. Du skiljer väl noga på alla *gemensamma* omkostnader ss. administrations- och räntekostn. från alla *direkta* omkostnader, d.v.s. sådana, som utan tvekan kunna läggas på det ena eller andra arbetet. Jag ser att Du kommit till samma resultat som jag vis á vis Rjukans bokföring. Inom parentes kan jag säga Dig att förhållandet är detsamma med Elektrisk, Vamma o Kvælstoffbol, men lovade Ambjørnsen mig, när jag senast gick igenom böckerna att rätta dessa förhållanden. Får jag göra Dig några frågor rörande Rjukanfos balans-arbete för 31/10.07. Vad är Gevinst- og Tabs Konto Kr 398.686:20 för post? Vad motsvaras den av i debet? Vad innehåller »konto pro diverse kr 189.240:70?«.

Det är tydligt att Julin vid denna tid betraktades som en expert på bokföring och revision. Det är också tydligt att han åtnjöt stort förtroende hos Häradsförvaltningschefen och att han var en förbindelselänk mellan sin chef och folket på fältet. Julin betonar att Andreason inte skall ta upp klagomålen med sina överordnade i Oslo, utan låta Marcus Wallenberg rätta till missförhållandena »uppifrån«:¹⁹

Jag skulle vilja råda Dig att tills vidare ej ansätta Dina chefer för mycket utan nöja Dig med att följa händelserna, göra Dina undersökningar och rapportera hit. Detta av den anledningen att Du, genom att gå för bröstgänges till väga, lätt kunde skada Din ställning och omintetgöra det goda förhållande, som måste råda mellan Dig och Dina chefer. En annan, ej mindre viktig sak är den, att M.W., som vid sitt nästa besök i Christiania har för avsikt att ta itu med ordnandet af missförhållandena och fördenskull naturligtvis är väl betjänt av Dina meddelanden skulle svårligen kunna uppta Dina klagomål utan att »De Norske« skulle förstå att Du beklagat Dig i Sthlm, vilket ej skulle vara vidare angenämt för Dig. Bästa och säkraste vägen till genomförande av de nödiga förändringarna går över Stockholm.

Det var i sak inget nytt med den statistiska avdelningen. Det nya var intensiteten i insamlingen, de strikta rutinerna och den stränga systematiken, som gjorde att den information man samlade kunde utnyttjas på ett bättre sätt. Här gjorde Julin sina första, viktiga insatser. Hans roll inom banken växte emellertid i flera riktningar. En annan viktig insats gällde konsten att bedöma företag, där hans analytiska begåvning kom till sin rätt. Det tredje han tillförde banken var förmågan att hitta nya affärsmöjligheter, att bedriva ackquisition. I Stockholms Enskilda Bank var det under 1900-talets första hälft den verkställande ledningen, dvs. Knut Wallenberg, Marcus Wallenberg sr, hans två söner och Joseph Nachmanson, som var de tongivande när det gällde de stora satsningarna, men i många fall spårade Julin genom sin goda affärsnäsa och sina studier av företagsinformation upp lyckosamma affärer. En affär som han gärna refererar till ägde rum under det första världskriget:²⁰

Jag upptäckte ett bolag, Slipers AB. Detta bolag påkallade mitt intresse genom sina stora förtjänster med små omkostnader. Vid närmare undersökning visade det sig, att personalen bestod av en V. D., en halv bokhållare och två förmän. Utrustningen bestod av två ambulerande vagnar, inredda för impregnering av slipers. Dessa vagnar sändes till de stationer utefter järnvägen, där slipers var upplagrade. Behövlig arbetskraft ställde järnvägen till förfogande. Det är klart att detta företag väckte min nyfikenhet. Det dröjde heller inte länge, förrän jag med mellanhand var i kontakt med ägarna efter en tid kom köp till stånd. Vi hade bolaget något år och förtjänade bra på rörelsen. Vid försäljning sedan till tyskarna, som hade etablerat en impregneringscentral i Ludvika, förtjänade vi, om jag minns rätt, åtskilliga hundratusen kronor.

Banksalen i nya banken. Statistiken låg innanför övre galleriet till vänster.

Ritningen visar våningen en trappa upp. Statistikens rum ligger högst upp till höger. Diagonalt, i nedre vänstra hörnet ligger ledningens rum, vända mot Kungsträdgårdsgatan.

Familjen Wallenberg i bankens ledning. Knut Wallenberg, styrelsens ordförande, sittande till höger mittemot sin bror Marcus sr. Stående Jacob och Marcus. Bilden togs 1924, när Knut Wallenberg suttit i styrelsen i femtio år.

Ruth Julin, född
Lübeck.

Strandvägen mot
Nybroplan. Omvand-
lingen till paradgata är
ännu bara påbörjad.

Richard Julin var strängt upptagen med utbildning och arbete under sina ungdomsår. Han hyrde enkelt, i regel vindrum, på flera olika adresser: Riddargatan, Sibyllegatan, Nybrogatan, Grev Turegatan osv. Men så småningom fick hans privatliv trots allt mer ordnade former. Han hade noterat en tilltalande flicka på Saltsjöbanans tåg och blev presenterad för henne under en midsommarfest i skärgården. Den som sammanförde honom med Ruth, som hon visade sig heta, var Sven Silfverling. Han hade själv sällskap med hennes tvillingsyster Dagmar. Flickorna var födda 1884 och kom från en etablerad familj. Deras mor Hilma var född Kruckenberg och deras far var sjökaptenen Edward Wilhelm Lübeck, som efter att ha seglat på de stora haven gått över till Svearederiet och förde deras båtar på närmare vatten. Familjen Lübeck hyrde av tradition sommarnöje på Älgö bortom Saltsjöbaden, varifrån alltså Ruth och Dagmar kommit till den avgörande midsommarfesten.

Tycke uppstod mellan Ruth och Rickard och de beslöt att förlova sig. Richard gick först till Häradshövdingen och berättade om sina planer. Marcus Wallenberg tog emot dem väl: »det är en mycket respektabel familj«. ²¹ Familjen Lübeck var inte okänd. Ruths bror Sven var ännu bara i 30-årsåldern, men på väg att bli en känd konservativ politiker och ämbetsman. Mellan 1922 och 1941 skulle han vara landshövding i Gävleborgs län, känd som »Sven i Gävle«, men också kommunikationsminister i Tryggers ministär 1923–1924 och socialminister i Lindmans ministär 1928–1930.

De nygiftas sociala liv kom i hög grad att präglas av familjen Lübeck och dess traditioner. Julin gifte alltså in sig i en etablerad släkt, och fick ett socialt nätverk på köpet samt värdefulla kunskaper om borgerlighetens stil och vanor. Giftermålet blev en del av hans karriär, också rent praktiskt genom alla de informationer om Stockholms societeten som det tillförde. Richard Julin anpassade sig snabbt. I festliga sammanhang uppträdde han ofta som något av en gamäng i festens centrum, gärna med en champagnevisp i västfickan. Under sina första år i Stockholm hade han gått i dansskola och han tyckte mycket om att dansa. Trots sitt chevalereska

Östermalmsgatan 89
år 1916.

sätt mot damerna var han fast knuten till familjen och sin hustru Ruth. I flera av tacktalen vid familjens middagar jämförs hon med det stora och stabila fartyg, kring vilken »Julen« rörde sig. Revymakaren Karl Gerhard karakteriserade i en bordsvisa deras förhållande med raderna »I hans triumfvagns börj- och slutan är hon den splitterfria Ruthan«.²² Det var inte bara en ordvits, utan en karaktäristik av en välorganiserad och viljestark kvinna. År 1911 fick paret Julin sitt första barn som döptes till Bengt. Ett år senare kom barn nummer två, en flicka som fick namnet Ingrid.

Någon löneförhöjning hade Richard inte fått direkt vid förlovingen, men när giftermålet stundade 1909 bestod lysningspresenten från Marcus Wallenberg av fem tusen kronor, ett belopp som räckte till att möblera både en matsal och ett sovrum. Paret Richard och Ruth Julin, 32 respektive 25 år gamla, flyttade efter några år in i en våning på Östermalm. Om Richard tidigare hade fört något av ett ambulerande liv, skulle han från och med nu bli desto mer bofast. I våningen i det nybyggda huset på Östermalmsgatan 89 skulle han stanna kvar hela livet.

Ruth Julin hade tillbringat sina somrar på Älgö i Stockholms skärgård. Där lät Richard bygga en stuga för sin nya familj år 1913. Där växte också Ruths syster och svåger Dagmar och Sven Silfverlings sommartillhåll fram, byggt kring en kaptenshytt som Sveabolaget skänkt som avskedspresent när kapten Lübeck gick i land med pension. Älgö var en sommarmiljö som Richard Julin säkert uppskattade, men som han ändå skulle bryta upp ifrån. På utflykt med sin vita motorbåt »Ingrid« hade han upptäckt den lilla fiskehamnen Drettsvik på Ingarölandet, en del av Stockholms skärgård som ännu inte var exploaterad för fritidsbebyggelse.²³ Han tog reda på vem som ägde marken och fann att det var bankdirektör Carl Frisk, som några år tidigare lämnat Enskilda Banken för att i stället bli chef för Handelsbanken. Av Frisk köpte han 1916 fastigheten Beatelund, som omfattade 1 500 tunnland, varav 173 tunnland odlad mark. I slutet på 1920-talet blev det aktuellt att bygga ett sommarhus, och det togs fram ritningar på ett påkostat hus i Drettsvik, med rosenträdgård ned mot vattnet. Richard tyckte det

Strandhugg vid Vedhamn 1915. Richard Julin i skepparmössa.

blev för storslaget, »brackigt«, och lät i stället bygga ett enklare hus vid Evlinge och den lilla sjön Kullaträsk ett stycke inåt land.

Richard Julin kände inte någon större dragning till havet; i motsats till många av sina bankkollegor ägnade han sig inte åt segling. Sommarhuset, som kallades »Kulla«, liknade närmast en liten bergsmansgård men skulle byggas till och bli familjen Julins rymliga sommarviste under de kommande åren. Ytterligare mark köptes och Julins marker omfattade till sist fem arrendeställen om sammanlagt 2 500 tunnland, en yta mer än dubbelt så stor som Södermalm. Här kunde Richard fiska och jaga småvilt och umgås med släktingar, affärsvänner och andra bekanta. Inte minst Häradshövdingens söner Jacob och Marcus skulle bli flitiga gäster vid dessa träffar. Han arrangerade också omtyckta orienteringsövningar på sina marker för bankens personal. På hans marker drevs ett mönsterjordbruk och en såg och där hölls jakthundar.

Kulla med sitt
ursprungliga
utseende.

Bilder från Kulla.

Överst kring bordet
Jacob Wallenberg, Sven
Silfverling, Richard
Julin, Marcus Wallen-
berg jr och Ruths tvil-
lingsyster Dagmar
Silfverling.

Därunder instruerar
Richard Julin vid en
orienteringsträff för
bankens personal.

Vinterbild efter
ombyggnaden.

Jakten var för Richard Julin inte bara en arena för socialt umgänge. Naturintresset var genuint och jakten hans enda verkliga hobby vid sidan av tennis och bridge. Mer kulturella intressen odlade han inte nämnvärt; också på så sätt liknade han sina vänner inom Wallenbergfamiljen.

Richard Julin tillhörde Föreningen 1877 års män, där för övrigt svågern Sven Lübeck var ordförande. Den ambitiöse redaktören för medlemsbladet ville ha självbiografiska skisser från medlemmarna och fick följande text från Richard Julin:²⁴

Det är tidigt en vacker septembermorgon. Jägarna ha åtskilts. Jag sitter på en stubbe i skogen långt borta från all mänsklig boning. Solen börjar titta fram mellan trädstammarna, och alla de millioner daggdropparna på träden lysa som små kristaller i solskenet. Allt är stilla och fridfullt, inte en vindpust. Tankarna flyga, flyga hem till familjen, en god hustru, rara barn. Så med ens rycks man ur sina drömmar. Det blir liv i skogen, först några korta, väckande, ljuva toner och strax därpå ett ivrigt skall, som så småningom tonar bort i fjärran för att snart återkomma med ökad styrka allt närmare och närmare. Det är musik för en jägares öra. Eller på senhösten, när kärren frusit till och varje träd och buske i dessa äro skrudade i rimfrost! Vardagen försvinner vid åsynen av detta. Det är högtidsstunder.

I skogen på Ingarö. Richard Julin med bössa, sonen Bengt närmast.

Matsedel ritad av Roland Svensson, som tillhörde kretsen kring banken.

Även fjällen har sin stora tjusning. En sensommarkväll på Skallstugan t.ex. med »Kölhaugen« (en hög fjälltopp i Norge) i bakgrunden. Aftonsolens belysning på denna och andra fjälltoppar med otaliga skiftningar i alla färger, som växla var och varannan minut, är sagolik.

En källa till vila och avkoppling är min kära Kullagård på Ingarö, där jag med familjen tillbringar de flesta weekends och helger.

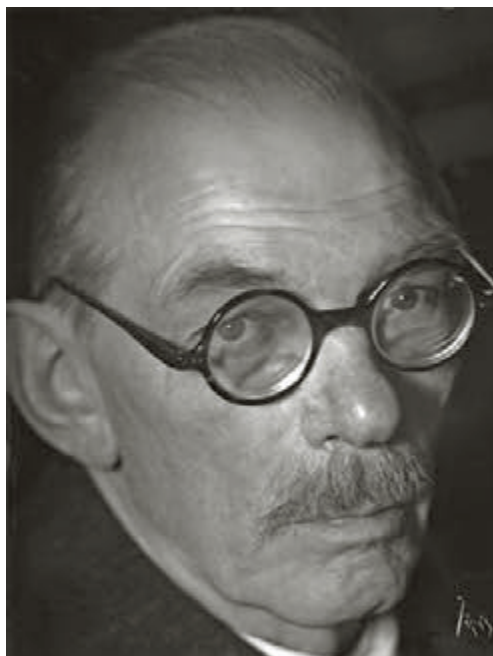

Stockholms Enskilda Bank hade i slutet av 1800-talet fått en tydlig ägarstruktur; det var familjen Wallenberg som ägde och ledde banken. Under 1900-talets första decennier försköts tyngdpunkten inom bankens ledning bort från Knut Wallenberg, som lämnade verkställande direktörsposten 1911 för att i stället bli ordförande i styrelsen. Hans yngre bror Marcus blev verkställande direktör, något som han förblev i nio år. Att han lämnade denna post 1920 betydde inte att hans inflytande i banken nämnvärt minskade, dels eftersom det skapades en ny befattning som vice ordförande för honom, dels därför att han samtidigt började lotsa in sina båda söner i den verkställande ledningen. Äldste sonen Jacob sattes in som vice verkställande direktör samma år. Efter sju år flyttades Jacob upp som verkställande direktör efter Joseph Nachmanson, medan Jacobs yngre bror Marcus jr fick bli vice verkställande direktör. Eftersom Knut Wallenberg spelade en tillbakadragen roll som ordförande fram till sin död 1938 kan man med fog säga att Marcus Wallenberg sr dominerade banken fram till sin bortgång 1943.

Genom att banken därtill var relativt liten och hade en verksamhet som var koncentrerad till huvudkontoret fick den en tydligt patriarkal karaktär. Familjen Wallenberg med sin position som ägare och verkställande ledning dominerade helt och ledde verksamheten personligen och direkt. Richard Julins nära knytning till Marcus Wallenberg sr fortsatte obruten alltmedan hans karriär gick uppåt. Han blev 1912, alltså året efter skiftet i ledningen, utnämnd till direktörsassistent, en ny titel i banken, som tillkommit för att stärka den verkställande direktionen. År 1920, i samband med Häradshövdingens omstuvning i ledningen, blev Julin utnämnd till direktör. Julin var Häradshövdingens man, men med de två sönerna till Häradshövdingen placerade i bankens ledning stod det klart att Julin, som var femton respektive tjugotvå år äldre än Jacob och Marcus jr, inte skulle göra någon ytterligare karriär där. Han slog i vad vi kan kalla det wallenbergska taket.

Nu, om inte tidigare, borde Richard Julin ha funderat på hur han skulle gå vidare. Hans duglighet och snabba karriär hade

Vid det gemensamma skrivbordet sitter verkställande ledningen, Jacob Wallenberg och Marcus jr. Richard Julin i bakgrunden. Foto från 1939.

Marcus Wallenberg sr,
»Häradshövdingen«
1939.

naturligtvis dragit till sig uppmärksamhet i banksverige. Erbjudanden från andra håll saknades inte heller. Julin har själv berättat om två sådana tillfällen:²⁵

Under min verksamhetstid har det då och då hänt att jag fått erbjudande från andra banker att komma över till dem. Ett av de första erbjudandena om plats kom från Sydbanken. Direktör Qvistlund kallade på mig och erbjöd mig 12.000 kronor i lön, dubbelt så mycket som jag hade i SEB, men jag tackade nej på stående fot. En tid efteråt kom vår dåvarande kassadirektör Dickson och talade med mig om min närmaste man Nälsén. Han undrade om det inte vore skäl uti att göra kontrakt med denne då det annars var risk för att han skulle gå ifrån oss. »Med Herr Julin behöver vi inte skriva något kontrakt, han stannar ändå«, menade han. Då kunde jag ej låta bli att tala om vad som hänt mig. Detta rapporterades omedelbart till ledningen och det dröjde inte länge förrän jag blev inkallad till Häradshövdingen, som ville att jag skulle redogöra för vad som hänt. Sedan jag gjort detta frågade han efter, när jag haft detta sammanträffade. »7 à 8 månader sedan« blev mitt svar. »Och Ni har ej sagt något?« »Nej«, svarade jag. »Det hedrar Er«, sade M. W. Och så fick jag löneflyftning, men inte förrän vid årsskiftet, som vanligt var i SEB.

Längre fram blev jag erbjuden vice V.D.-befattningen i Göteborgsbanken i Stockholm. Jag gick naturligtvis, som jag även meddelade vederbörande i Göteborgsbanken, till Häradshövdingen för att tala om detta och få råd. Det första M.W. svarade mig när jag framfört mitt meddelande var: »Det skulle smärta mig djupt.« Sedan utvecklade han för mig de svårigheter som kan uppstå i en bank, där man inte vet vem som dag till dag regerar, styr och ställer och jämförde med SEB, »där vi bestämmer«. Han slutade som han börjat: »Det skulle smärta mig så djupt om vi skola skiljas.« Efter det samtalet hade jag ingen tvekan längre. Visserligen fick jag ej någon löneförhöjning i samma utsträckning, som om jag tagit den erbjudna platsen, men som sagt var, det var ej det som för mig var det avgörande, det var M.W:s sätt att ta det hela. Jag har heller aldrig ångrat mig. Jag är övertygad om att jag ej varit ensam om att uppleva denna M.W:s sällsynta förmåga att binda personer vid sin sida. Han hade ett alldeles ovanligt genomträngande intellekt, samtidigt som godheten lyste bakom glasögonen. Detta framträdde i synnerhet vid ett sådant tillfälle som detta.

Häradshövdingen yttrade en gång om Statistiken att den skall vara bankens generalstab. Då han gav mig uppdraget att förverkliga planerna på denna avdelning gav han mig den största gåva en ung man kan få, självständigt arbete och ansvar. Därmed började också ett, om jag så får uttrycka mig, intimt samarbete med M.W. Han offrade mycket tid på mig, på att undervisa mig, i synnerhet då på kreditprövningens och kreditgivningens svåra väg. Vad jag har att tacka M.W. för i den vägen låter sig ej beskrivas. Någon tacksamare elev finns ej heller. M.W. visade mig under dessa år ett oinskränkt förtroende, som jag utan skryt kan säga inte från min sida rubbats. Vi hade sällan eller aldrig några olika åsikter i kreditfrågor. Kreditgivare är man född till, brukade Häradshövdingen säga, och det ligger nog en god portion sanning i detta.

Julins varma formuleringar om sin chef kan inte avvisas som en sentimental åldrings överord. Under hela sitt liv demonstrerade Julin sin tillgivenhet. Han hade blivit omhändertagen och upplärd av Häradshövdingen och som en tacksam son närmast dyrkade han sin mentor. Bokförläggare Tor Bonnier upplevde tonen mellan dem båda under sina många år i bankens styrelse: »Han

Styrelsen i Stockholms Enskilda Bank 1939. Till vänster om ordföranden Marcus Wallenberg sr sitter Jacob och Marcus Wallenberg jr. Därefter i ordning runt bordet Axel Ax:son Johnson, Richard Julin, Tor Bonnier, Jacques Arfwedson, Oscar Wallenberg och Johannes Hellner.

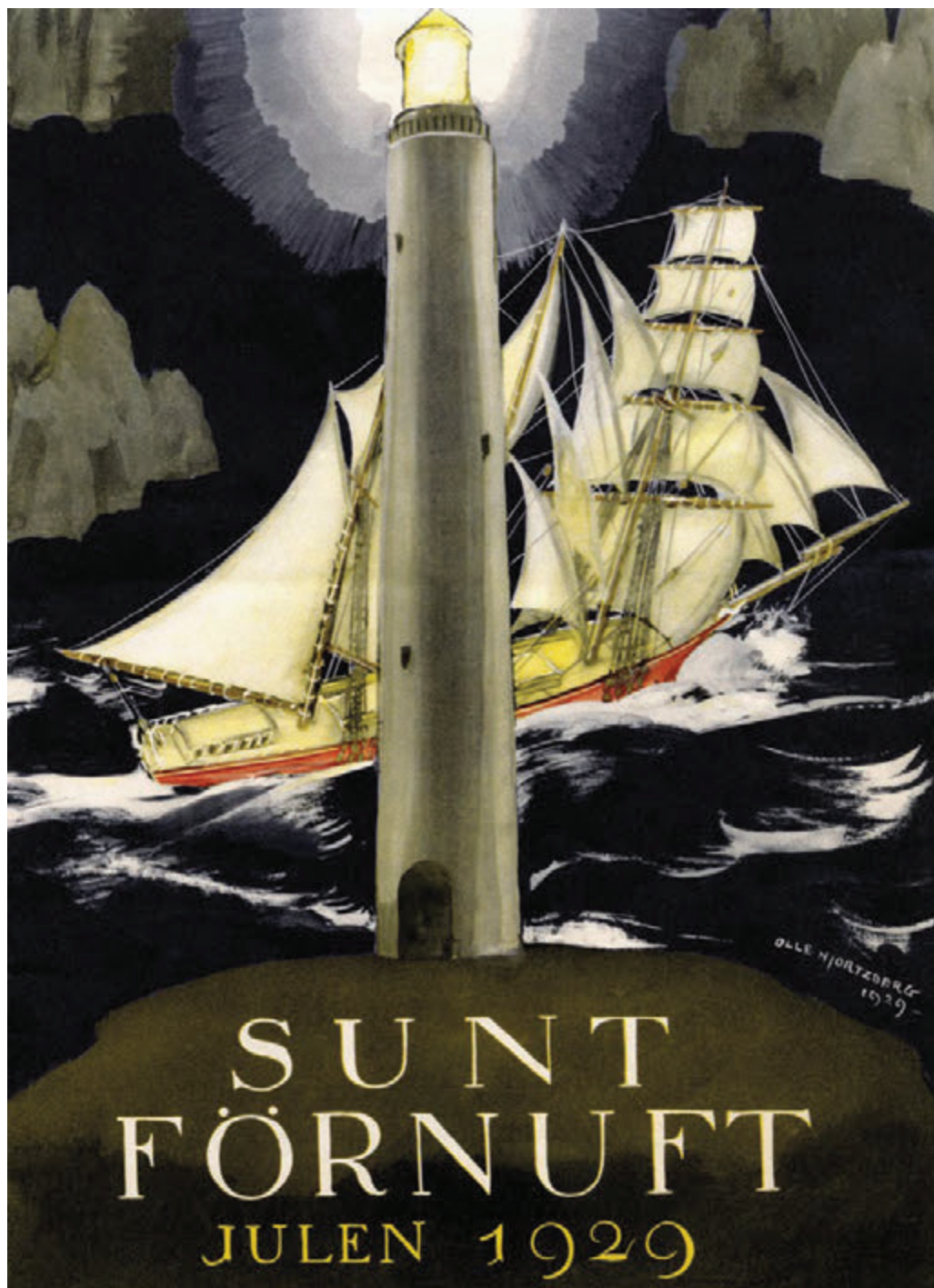
hade börjat längst ner i Banken och gått hela vägen till toppen under Marcus Wallenberg srs beskydd: Hans beundran och kärlek till sin patronus var mer än rörande, den var patetisk.«²⁶ Kontakterna mellan Julin och Marcus Wallenberg sr var ändå strikt yrkesmässiga och formella. De umgicks inte privat och trots att de samarbetade nära i ett halvt sekel skulle de ändå aldrig lägga bort titlarna. De förblev »Häradshövdingen« och »herr Julin« med varandra livet ut.

Stockholms Enskilda Bank var en familjebank, där den uttalade principen var att familjens medlemmar i första hand skulle leda verksamheten. Häradshövdingen satsade hårt på att lotsa fram sina söner och han hade ett obegränsat förtroende för deras förmåga.²⁷

Carl Frisk, stående i profil, var andre vice verkställande direktör i banken när han lämnade den 1911 och gick över till Handelsbanken, där han snabbt blev chef. De övriga på bilden är tre bröder Wallenberg: Marcus sr, Oscar och Knut.

familj och att troheten skulle vara odelad i förhållande till både familjen och banken. Att gå över till en annan bank innebar alltså inte bara att svika banken utan närmast att bryta upp från en familjegemenskap. Det hade hänt för inte så länge sedan, när Carl Frisk lämnade posten som vice verkställande direktör 1911. När Frisk 1907 anställdes, eller som Häradshövdingen uttryckte det, ville »förena sina öden med SEB« hade han av Häradshövdingen fått veta »att detta inte är något tillfälligt, som Du är moraliskt oförhindrad att utbyta, närhelst möjligen något för Dig ekonomiskt fördelaktigt kan erbjuda sig. Det kan ju ej vara av intresse för oss att i alla våra affärer initiera en person, som sedermera kommer att bedriva en med oss möjligen konkurrerande verksamhet.«²⁸ Detta var tankegångar som Richard Julin, i motsats till Carl Frisk, alltså var beredd att skriva under på.

SUNT
FÖRNUFT
JULEN 1929

Richard Julins energi och goda omdöme förde honom med stöd från Häradshövdingen snabbt uppåt i bankens organisation. Han hade blivit tjänsteman 1897 och som sådan steg han snabbt i graderna. År 1910 hade han den högsta lönen av alla sammanlagt ett hundratal tjänstemän, lika hög som Joseph Nachmanson, som då var på väg att bli vice verkställande direktör närmast under Marcus Wallenberg sr. Hur Julins arbetsuppgifter förändrades när han 1912 blev direktörsassistent har Ragnhild Lundström sammanfattat i sin undersökning av Enskilda Bankens organisation vid denna tid:²⁹

När Richard Julin blev direktörsassistent 1912 fick han i praktiken ta över ansvaret för bankens utlåning till så s vanliga kunder, mindre och medelstora företag och privatpersoner som inte tillhörde den trängre kretsen kring ledningen. Han åtnjöt uppenbarligen ett oinskränkt förtroende hos Marcus Wallenberg, som ju varit hans läromästare under den tid då denne som vice verkställande direktör ansvarade för bankens utlåning.

Den rutinmässiga gången i låneärenden gick från lånekamrern i bankavdelningen till Statistiken till Julin eller från lånekamrern till Julin som begärde snabbutredning av Statistiken. Somliga kunder – och det gällde då i synnerhet gamla kunder – vände sig direkt till Julin. Riktigt stora kunder vände sig givetvis också direkt till Marcus Wallenberg eller Joseph Nachmanson och hur man i banken då handlade växlade från fall till fall, men även här spelade Julin en central roll. Han var föredragande i låneärenden vid de dagliga sammanträdena med direktionsutskottet. Han var bankens lånechef. Den långivning som skedde till externa kunder, dvs. sådana som inte hörde till ledningens »sfär«, basade Julin över och det var den i varje fall tidsmässigt mest krävande delen. Han hade också påtagit sig ansvaret för att banken inte förlorade på sin växeldiskontering; med »Statistikens« hjälp höll han en vakande hand över denna rörelse, som proportionellt sett var lika stor som lånen.

Tidskriften *Sunt Förförnuft* gavs ut av Skattebetalarnas förening, som hade kommit till på initiativ av Marcus Wallenberg sr.

Richard Julins snabba avancemang var exempel på en ny tendens, nämligen att det under mellankrigstiden blev vanligare att män kunde göra interna karriärer inom företagen. Detta förutsatte att de anställda inte lämnade sina arbetsgivare för snabbt. Företagsledningen hade möjligheter att hålla dem kvar genom att locka med brant stigande löner vid avancemang, men också genom att förstärka känslan av gemenskap med företaget. Stockholms Enskilda Bank var känd som en bank för överklassen och skulle under hela sin existens ha en exklusiv prägel. Man var noga med att personligen ta hand om sina kunder. Klädkoden bland personalens damer skulle länge förbli striktare än på andra banker: svart och vitt på vinterhalvåret, möjligen blått under sommarhalvåret. Man förvaltade kungahusets förmögenheter och hade riksmarskalken Otto Printzsköld som tung medlem av sin styrelse. Som ägare och i bankens ledning satt medlemmar av landets finaste finansfamilj och bland de anställda skulle snart dyka upp släktingar till familjen, därtill ofta adelsmän; en de Geer, en Bonde, en Palmstierna. Desto mer tacksamt var det att i denna aristokratiska miljö kunna peka på en »långvägare« som Richard Julin, ett enastående exempel på en lång intern karriär och åtföljande förmögenhetsbildning.

Olof Regnstrand, en yngre kollega till Julin i banken, publicerade 1929 en artikel i *Sunt Förnuft*, »En Sannsaga om en Bankmannabana«.³⁰ Där berättar han hur en anonym bank, i enlighet med sin policy, rekryterar och underlättar karriären för en 15-årig pojke utan att snegla på börd eller privilegier. Den känslosamma artikeln var en hyllning av den lätt igenkännbare Richard Julin, men Regnstrand gjorde sig också till språkrör för Häradsöverdomaren, som hade grundat Skattebetalarnas Förening, utgivaren av *Sunt Förnuft*. Häradsöverdomaren får, lika anonym som lätt igenkänd, avsluta artikeln med bankens patriarkala credo: »Gott arbete och villigt givet arbete, förmåga att finna sig tillrätta i alla situationer, initiativkraft, beslutsamhet, gott humör och vänligt sätt hava alltid varit hans ledstjärna.« Sannsagan om Richard Julins karriär i banken skulle dyka upp i många sammanhang, livligt vidimerad av den tacksamme Julin själv.

Julins uppgifter i banken gällde således framför allt lånegivningen. Han skulle förbli kreditchef fram till 1942, då han hade varit 50 år i banken och fyllde 65 år. I den funktionen utnyttjade

mangen. Omvittnad i den muntliga traditionen är vice häradshövding Marcus Wallenbergs bestörtning, när han under Handelsbankskrisen på hösten 1922 fann, att ledningen för Svenska Handelsbanken inte mera i detalj kände till sina kundengagemang.

Denna nära koppling mellan Enskilda Banken och dess lånekunder krävde täta och personliga relationer mellan banken och kunderna. Här fanns den perfekta rollen för Richard Julin. Utom sin exceptionella förmåga att hålla sig informerad om kundernas situation hade han en personlig charm och ett övertygande sätt i möten med kunderna, antingen dessa besökte banken eller han kom till dem som styrelsemedlem eller som revisor. Hans syn på uppgörelser var att »alla skall tjäna på en affär«, dvs. han trodde på långsiktiga och förtroendefulla relationer inom affärlivet, något han ofta lyckades bygga. Läger man därtill Julins pliktkänsla och lyhördhet inför den högsta ledningen inser man hur värdefull han var för banken.

Beslutsfattandet gällande krediter kunde gå till på skiftande sätt. Som kreditchef hade Julin ansvaret för handläggningen, biträdd av

Yttre statistiken med sitt kartotek 1952.

Olof Regnstrand och chefen för statistiska avdelningen. Verkställande ledningen godkände i regel sedan besluten, men fattade ofta sådana på egen hand utan föregående beredning av kreditavdelningen. Det gällde särskilt kundföretag där Wallenbergkretsen hade ägarinflytande. Då tog Marcus jr eller Jacob besluten själva, och kreditavdelningen fick sedan ordna den praktiska sidan av saken.

Julins personkännedom och goda omdöme utnyttjades också på andra sätt. Framför allt togs han i anspråk när det gällde att anställa personal, i första hand för mer avancerade befattningar. Det var inte bara ansökningar till bankens utannonserade platser han fick bedöma, utan till honom skickades också förfrågningar om anställningar inom andra företag som hörde till Wallenbergssfären. Julins allt större kontaktnät kom till god användning när det gällde att bilda sig omdömen om de sökandes kvalifikationer och användbarhet. Som alltid var han systematisk; listor med personer, inklusive korta karaktäristiker, lades upp och namn ströks allt eftersom de blev inaktuella. Det fanns inga strikta regler för hur man inom banken fördelade rekryteringsarbetet. Vi vet att den verkställande ledningen var aktiv när det gällde de högsta befattningshavarna, men det fanns ju också en personalchef med det direkta ansvaret för det stora flertalet av personalen. Rekryteringen till statistikavdelningen ansågs vara den viktigaste språngbrädan mot högre befattningar i toppen av banken; inte minst här ville man ha Julin med i bedömningen.

Eftersom han stod nära bankens ledande personer fungerade Richard Julin också ofta som handgången man, ibland i affärer där det var en fördel att det wallenbergska namnet inte syntes. Det kunde exempelvis gälla företagsköp eller samgåenden där det krävdes tidiga och diskreta rekognosceringar.

När Julin blev direktör 1920 och även formellt chef för kreditavdelningen, hade alltså själva statistikavdelningen med sina numera ett femtontal anställda sedan några år haft en egen föreståndare, direktionssekreteraren Josef Ekholm. Julin var nu i jämbredd med andra direktörer, exempelvis den något äldre och legendariske Bror Hahn, utnämnd samtidigt till utlandschef. Julin satt i ett av de rymliga direktionsrum som vette mot Währendorffsgatan i det nya bankhuset vid Kungsträdgården, dit banken flyttat 1915. Högre positioner i ledningen för banken hade vid det laget,

Porträtt av bankdirektör Richard Julin 1927.

bortsett från »Herrarna Wallenberg«, bara Joseph Nachmanson. Organisatoriskt fanns en form av dubblering av bankens funktioner. Den verkställande ledningens affärer, inklusive deras privata åtaganden, sköttes av direktionssekretariatet, som var mer eller mindre fristående från själva bankens organisation. Julin tillhörde, så hög chef han var, aldrig denna inre krets, vilket inte betydde att han inte värdesattes högt.

Inför Julins 50-årsdag på våren 1927 skrev Marcus Wallenberg sr till sin bror Knut att han vid nästa bolagsstämma skulle föreslå att Richard Julin skulle väljas in i styrelsen för banken:³²

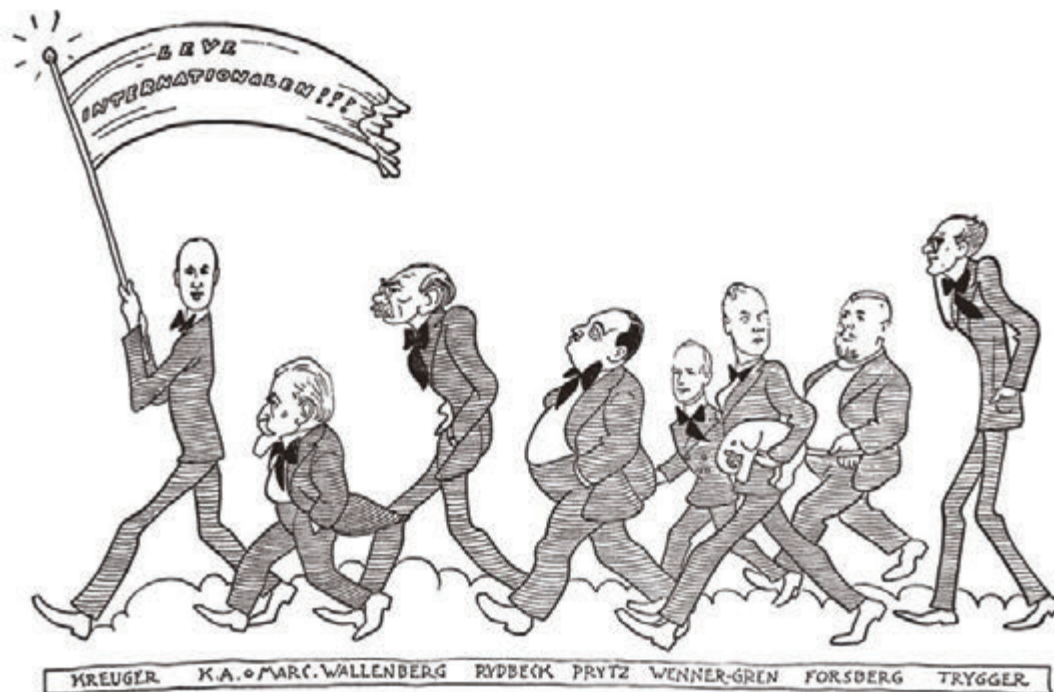
Julin är nog den dugligaste tjänsteman banken någonsin haft. Hans trohet mot institutet och oss har aldrig sviktat trots alla lockelser från alla håll. Vore han ej så försynt, skulle han för länge sedan blivit upptagen i direktionen. Han hade ställt sina villkor och vi hade fått kapitulera. Är det då rättvist och klokt att lämna försyntheten och trofastheten ohonorerade?

Knut Wallenberg, som satt ordförande i styrelsen, hade inget emot Julins upphøjelse, även om han tyckte att den inte nödvändigtvis behövde kopplas ihop med Julins femtioårsdag, utan kanske snarare borde ha skett samtidigt som Marcus Wallenberg jr valdes in vid stämman 1927:³³ »Jag är fullt enig med Dig om att Julin bör upptagas i Direktionen, synd bara att tanken ej kom tidigare, så att [han] blivit invald samtidigt med Dodde.«

Richard Julin blev överväldigad av invalet:³⁴

Den 1 juli 1927 var en stor dag för mig. Jag blev nämligen den dagen, min 50-årsdag, av K.A.W. och M.W. föreslagen till inval i bankens direktion. Tanken på något dylikt var för mig så avlägsen, men lycklig och glad blev jag. Mina tankar gick genast tillbaka till vad Häradsövdingen tidigare i ett annat sammanhang yttrat »var ödmjuk inför uppgiften och yvs ej över framgången«. En uppmaning som jag försökt följa i allt mitt arbete. Jag tror heller inte någon kan säga att mina framgångar stigit mig åt huvudet.

Från 1928 var alltså Julin medlem av bankens styrelse och hade därmed nått toppen av sin karriär. Prestigemässigt och ekonomiskt var positionen inte oviktig för Julin, men det inflytande han hade utövade han förmodligen fortfarande mest genom sina direkta kontakter med bankens verkställande ledning. I styrelsen fanns fem medlemmar av familjen Wallenberg: utom Knut och Marcus sr samt deras bror Oscar det yngre brödraparet Jacob och Marcus jr. Därtill kom Jacques Arfwedson, Otto Printzsköld och Johannes Hellner, alla tre med uppdrag i banken, samt ytterligare tre som

företrädde bankens kunder: Olof Söderberg, Josef Sachs och Axel Ax:son Johnson, samtliga fristående företagare »med egen firma«. I praktiken styrdes banken av de yngre bröderna Wallenberg tillsammans med sin far och »farbror Knut« som övervakare på längre avstånd. Man kunde ibland likna styrelsen vid ett fotbollslag. I så fall, menar bokförläggare Tor Bonnier, en senare styrelsemedlem med egen firma,³⁵

Eliten av svenska finansmän innan Ivar Kreuger fallit. Bilden från *Dagens Nyheter* 1928.

... var Richard Julin målvakten. Han bevakade, mer än någon, bankens lånekonti och visste allt om dem. Men inte bara bankens kunder kände han väl; han kunde inkomster och förmögenheter hos de allra flesta svenskar som det var värt att känna till. Hur de hade sina pengar placerade, vad de troligen avkastade, vad de hade lånat, vad de hade plöjt ner. Men också med vem de var gifta, vad de kunde vänta för arv av moster den eller faster den. Hans personkunnighet var otrolig och en stor tillgång för banken. Ett ljust huvud, med snabba förslag till lösning av problem, som alltid tycktes ligga presenta. Påhittig när det gällde kombinationer och räddningsförsök. En glad, öppen och vänlig man (men naturligtvis förtegen då det skulle vara). ... Jag tyckte mycket om honom.

Den mest dramatiska händelsen inom Sveriges finanssektor under mellankrigstiden var sammanbrottet för Ivar Kreugers imperium 1932. Stockholms Enskilda Bank hade manövrerat försiktigt i relation till Kreuger, framför allt de sista åren, då Kreuger desperat vädjade om nya lån. Banken var således inte närmare involverad i Kreugerkoncernen, men hade ändå avsevärda fordringar på den. Skandinaviska Kreditaktiebolaget hade ställt upp med hälften av de totala Kreugerkrediterna på 830 miljoner kronor, medan Handelsbanken svarade för en knapp fjärdedel. SEBs fordringar motsvarade sju procent av totalsumman. Moderbolaget Kreuger & Toll var den största låntagaren hos Enskilda Banken och därutöver hade man utlåning till L. M. Ericsson och Svenska Tändsticksaktiebolaget, båda dominerade av Kreuger. Säkerheterna för dessa lån hade förbättrats under tiden före koncernens sammanbrott och bankens förluster i samband med Kreugerkraschen blev begränsade. På längre sikt öppnades i stället möjligheter för Wallenbergfären att stärka sin position inom de industrier där Kreuger dominerat.³⁶

Julin berättar i sina nedtecknade minnen om hur han upplevde Kreugerkraschen i mars 1932. Han var tillsammans med Marcus Wallenberg jr i Göteborg för revision i pappersbruket Papyrus då Marcus via telefon fick beskedet om Kreugers självmord. På hemvägen med nattåget till Stockholm gick man igenom situationen och engagemangen gentemot Kreugergruppen. Nästa dag, som var en söndag, kallades statistiska avdelningen in för att utreda läget. Julin hade tidigare gjort ett försök att klargöra Kreuger & Tolls ställning, »och det gick bra för sig när det gällde det svenska bolaget, men när jag sedan skulle ta itu med det holländska dotterbolaget var det stopp, d.v.s. jag kom lite på väg på balanskontot, men sedan var det en ogenomtränglig vägg. Jag visste att dit fördes en hel del, mer eller mindre obskyra ting. Det säger sig självt att efter dessa undersökningar mitt förtroende försvann, om det någon gång funnits«.³⁷

Det område där Julin själv kunde ta konsekvenserna av sin skepsis gentemot Kreuger var utlåningen mot säkerhet i Kreuger & Tolls papper, så kallade debentures. Sommaren 1931 hade Enskilda Banken utlåning mot säkerhet i debentures motsvarande sex miljoner kronor. När kraschen kom hade dessa lån bringats ner till

Richard Julin på dansgolvet och i baren i samband med Marcus Wallenbergs femtioårsfirande.

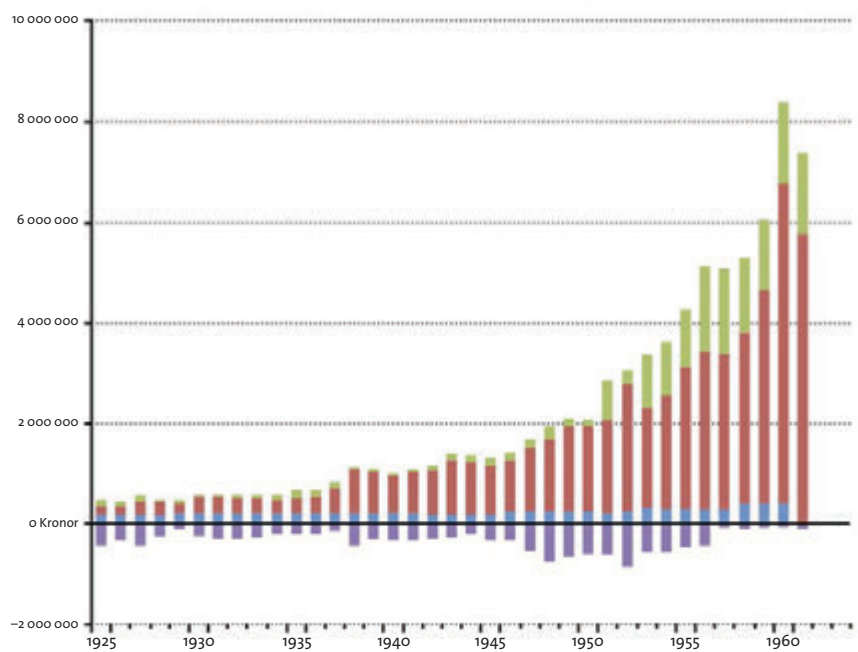
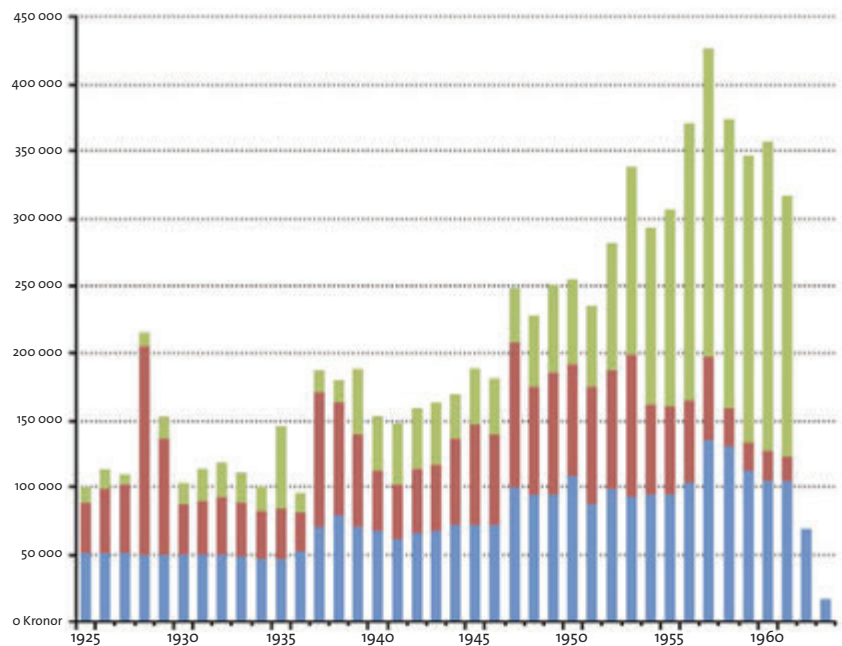
två miljoner, uppenbarligen som ett resultat av ihärdigt arbete av Julin. Han citerar ett fall:

En mäklare hade ett lån på flera hundratusen kronor. Jag fordrade inbetalning, men han menade att om jag visste vem som stod bakom lånet, skulle jag ej våga ifrågasätta lånets inlösen. Jag svarade på detta: »låt då bli att tala om vem som är låntagare, men lös lånet«. Efter någon dag kröp det fram att det var unge Gustaf Printzsköld, son till vår förutvarande ordförande, Riksmarskalken P., som stod bakom mäklaren. Jag vidhöll emellertid min begäran och lånet löstes. När Dodde kom hem efter seglingssemestern visade han ett brev från unge P., däri denne beklagade sig över mitt handlingssätt. »Du sköter banken när Jacob och jag är borta«, var det enda som Dodde sa. Heder åt sådana chefer.

Julin hade inte skött förhandlingarna om krediter till Kreugerkoncernen – det var ett typiskt ärende för den verkställande ledningen. Jacob Wallenberg friskrev honom också från allt ansvar vid ett styrelsemöte då man diskuterade Kreugerkrediterna: »Julle, Du har ingenting med i den här byken«, en replik som glädde Richard Julin.

Richard Julins position i Enskilda Banken kan man avläsa på flera sätt. När banken firade sitt 80-årsjubileum 1936 hade man stor fest på Saltsjöbaden. I vishäftet finns en lång sång tillägnad olika personer. I de båda första verserna harangeras som sig bör Jacob och Marcus Wallenberg jr, de verkställande direktörerna. Därefter besjungs Richard Julin, före de andra direktörerna, med en text som säger något om den allmänna bilden av honom.³⁸

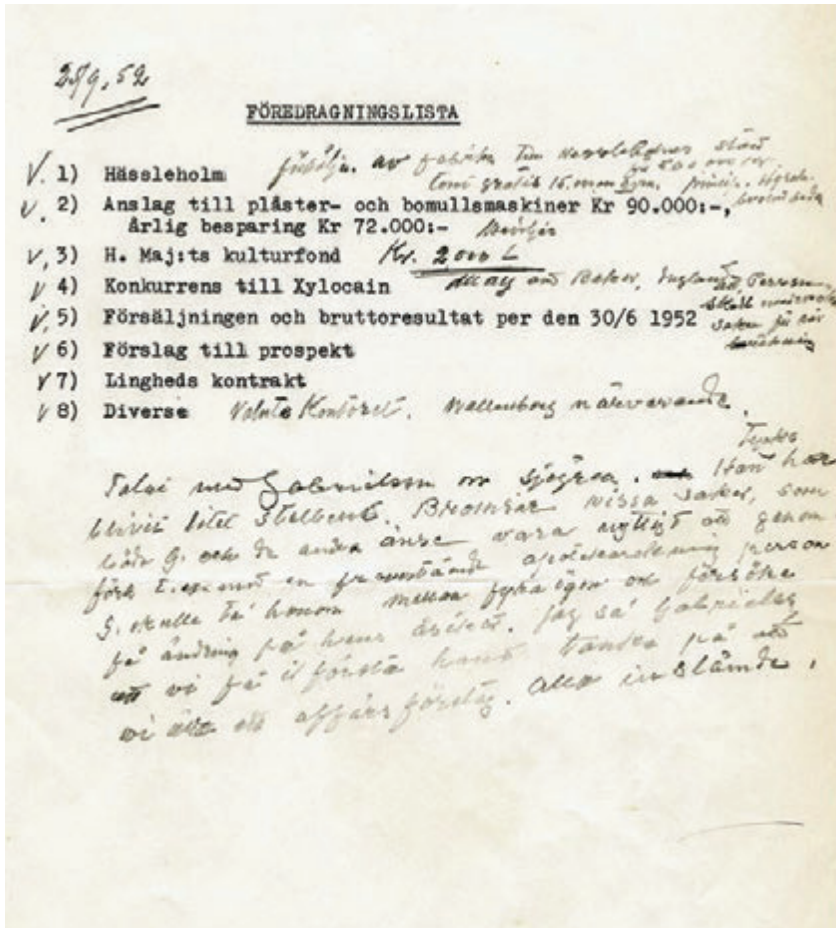
Se där i dansen Herr Julin
– den gode, glade »Julle« –
som svänger med en feminin.
(Tänk om han inte skulle!)
Ja, dans och jakt och munterhet
Är ju det bästa »Julle« vet
Fast han ej släpper tanken,
Att han är ett med banken!

Richard Julin blev inte lottlös som anställd i banken. Lönen steg snabbt allteftersom hans position förbättrades. När han blev en del av ledningen fick han utom sin lön så kallat tantiem, dvs. en del av årsvinsten, fördelad på olika personer efter insatserna de ansågs ha gjort för banken. Verkställande direktören hade normalt sex procent av denna vinst, beräknad på ett noga specificerat sätt. Vice verkställande direktören fick mindre, normalt ungefär hälften. Ledamöter av styrelsen kunde se fram emot en fjärdedels procent, medan om man var styrelsemedlem och dessutom aktiv i banken fick en halv procent. Richard Julin nådde denna nivå 1928 och kunde därefter inkassera ett tantiem som normala år motsvarade hälften av hans direktörlön. Under 1940-talet låg årslönen på drygt femtio tusen kronor, medan tantiemet steg från femton tusen till fyrtio tusen per år. Som framgår av diagrammet härstammade Richard Julins taxerade inkomster efter 1936 till mellan en tredjedel och hälften från banken. Däri ingick alltså både lön och tantiem.

Men även Julins övriga inkomster hade i regel anknytning till banken. De arvoden han fick från sina många styrelse- och revisionsuppdrag härstammade därifrån. Det gällde bolag där kretsen kring Stockholms Enskilda Bank och familjen Wallenberg hade positioner att bevaka och intressen att ta tillvara. År 1943 fanns Julin i styrelsen för 23 bolag, varav i 14 som ordinarie ledamot. Därtill var han revisor i ytterligare 16 bolag.³⁹ Vissa år uppgick sådana inkomster till större belopp än den direkta ersättningen från banken. När Julin blivit direktör i banken 1920 blev han också agent för Försäkringsaktiebolaget Skandia och tecknade brandförsäkringar för företag som han hade inflytande i tack vare sin position i banken. Hans personliga agentur förvandlades 1947 till ett aktiebolag, där hans båda barn ingick som delägare. Efter ytterligare tio år övertog barnen bolaget, som upplöstes efter Richard Julins död 1962.

Allteftersom Julins privata förmögenhet ökade blev hans inkomster från det egna kapitalet allt större. De placerades i huvudsak i aktier och förteckningen över hans innehav återspeg-

Richard Julins exemplar av föredragningslistan vid styrelsemötet i Astra den 25 september 1952.

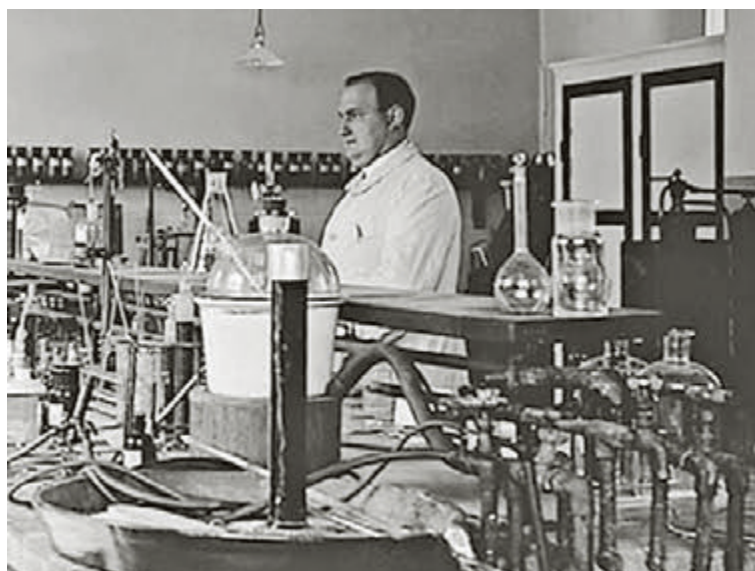
lar troget Wallenbergfärens sammansättning. På så sätt liknade han de ledande personerna inom denna sfär, ett faktum som delvis berodde på vad vi i dag skulle kalla insiderbeteende, men som vid denna tid var helt accepterat. Man fick tips om vad som var på gång eller erbjöds möjlighet att vara med på affärer eller emissioner.

Det främsta exemplet på ett framgångsrikt samspel mellan Julin och företag i bankkretsen är hans engagemang i Astra. Det började när han blev medlem i det konsortium som 1924 köpte in det bankruttmässiga bolaget.

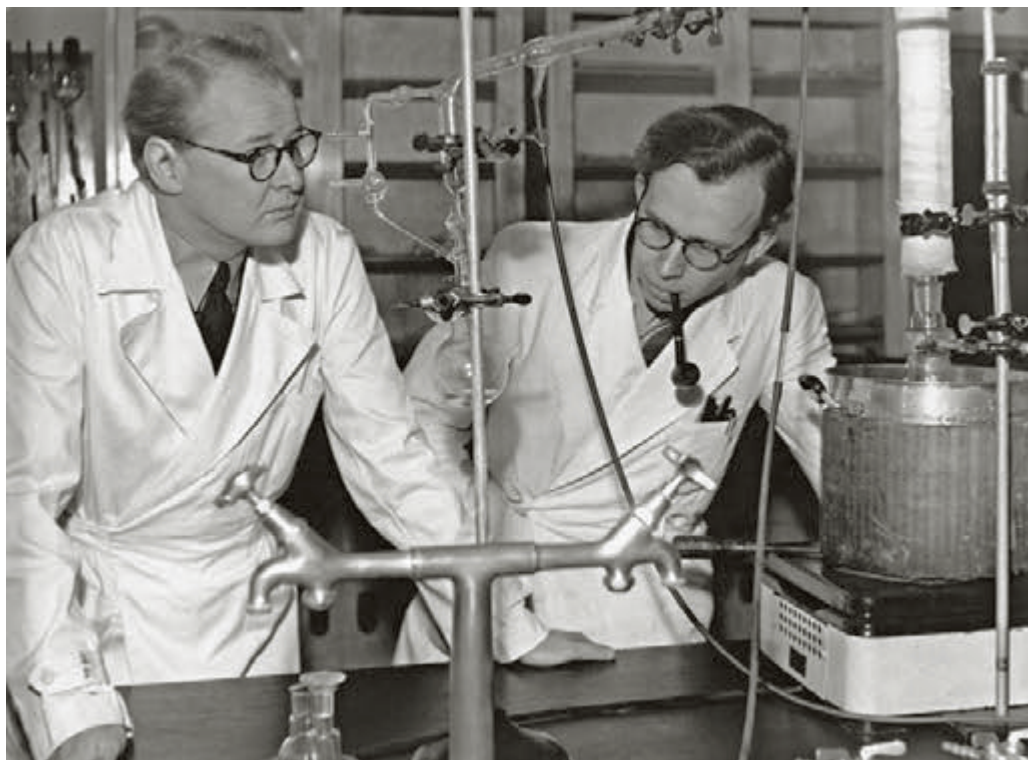
Astra hade grundats 1913 för att tillverka och handla med sjukvårdsmateriel och ägdes i stor utsträckning av svenska apotekare och läkare. Under det första världskrigets drivhusklimat gick

allt väl, men efter kriget öppnades gränserna för konkurrerande import och affärerna försämrades allvarligt. Den första socialdemokratiska regeringen Branting såg en möjlighet att säkra sysselsättning och skaffa kärnan till ett statligt läkemedelsmonopol. Vin- och Spritcentralen köpte därför bolaget, som under det tidiga 1920-talets turbulens ändå inte verkade kunna räddas. Erik Kistner, grossist inom sjukvårdsmateriel, såg trots allt vissa möjligheter och tog ett initiativ. För att skaffa kapital vände han sig till Richard Julin, som kopplade in bankens verkställande ledning, Jacob Wallenberg och Joseph Nachmanson. De fyra bildade tillsammans med två Astradirektörer ett konsortium, som övertog Astra för en krona och på köpet fick överta skulder på över en miljon. Konsortiemännen lånade vardera ut 50 000 kronor till Astra och blev vardera ägare till en sjättedel av bolaget.⁴⁰

Till en början gällde det att hålla liv i Astra trots ständiga förluster och samtidigt rekonstruera verksamheten. Tack vare kopplingen till banken fanns ekonomisk uthållighet. I början på trettio-talet hade bolaget betalat tillbaka sina lån och Julin var stor ägare i ett läkemedelsbolag som började satsa på forskning och utveckling. Trion Erik Kistner, den av Julin handplockade verkställande

Interiör från Astras anläggning för forskning och utveckling på 1930-talet.

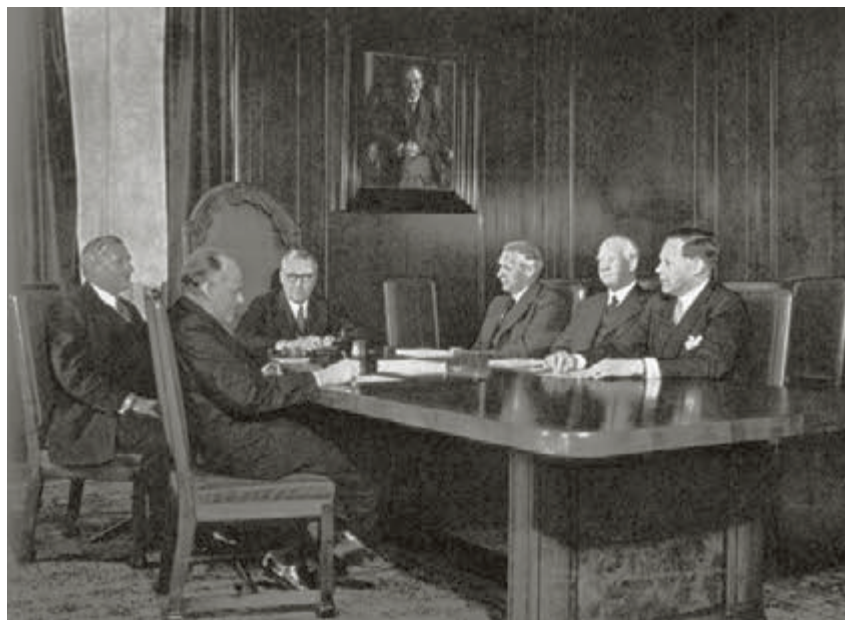

direktören Börje Gabrielsson och Julin själv som ordförande arbetade mycket nära samman under många år. I bakgrunden fanns Jacob Wallenberg, som skulle träda fram först 1957, då han blev Julins efterträdare i ordförandestolen. Då var Astra ett internationellt verksamt läkemedelsbolag som hade fått en enorm framgång med sitt lokalbedövningsmedel Xylocain.⁴¹ Wallenberggruppens investmentbolag Investor hade köpt 17 procent av aktierna i Astra och bolaget hade introducerats på den svenska börsen. Julin stod därefter som personlig ägare till en aktiepost som var den i särklass största posten i hans växande förmögenhet.

Astra har setts som ett typiskt exempel på Jacob Wallenbergs försiktiga och långsiktiga företagsutveckling.⁴² Via Julin hade han också stort inflytande och kunde så småningom med sin tyngd och sina internationella utblickar bidra till bolagets framgångar. Julins egen roll skall emellertid inte underskattas. Han hade den viktiga uppgiften att kritiskt granska företagets utveckling och skulle väga av finansierarnas intresse gentemot expansiva idéer från produktutvecklare och marknadsförare. Han lade som stor ägare och ord-

Xylocainets uppfinnare i Astras laboratorium på 1940-talet, Nils Löfgren och Bengt Lundqvist.

Sammanträde med Papyrus i banken 1945. Till vänster Marcus Wallenberg, till höger Jacob Wallenberg och Richard Julin.

förande i styrelsen under mer än tre decennier ner ett omfattande och värdefullt arbete i Astra.

Blev då Richard Julin en rik man? Hans förmögenhet uppgick 1960, innan han skänkt sina fastigheter till barnen, till drygt åtta miljoner kronor. Mer än sex miljoner utgjordes av aktier, varav en tredjedel i Astra. I bouppteckningen efter honom beräknades värdet av hans efterlämnade tillgångar till drygt sju miljoner kronor. Översatt i penningvärdet ett halvsekel senare motsvarar summorna mellan åttio och nittio miljoner kronor. Det var förvisso en avsevärd förmögenhet för en man som bokstavligen hade börjat med två tomma händer. Richard Julin hade inte bara haft goda inkomster tack vare sin karriär i banken, han hade också förvaltat sina pengar skickligt.

Det sades ofta, att Richard Julin var gift med familjen Wallenberg och inte hade tid med någon annan familj. Ett intensivt socialt umgänge tillhörde ändå yrket, något som obönhörligen drog in också hustrun Ruth i verksamheterna. Mycket av representationen skedde i hemmet. Det fanns naturligtvis tjänstefolk i våningen på Östermalmsgatan och på Kulla, men planeringen och värdinneskapet krävde stora insatser av henne. Under revisions- och bokslutstider reste Richard mycket inom landet, liksom han ju ofta var borta för jakter, som Ruth inte tog del i. Hon hade å sin sida en bekantskapskrets bland släkt och vänner som hon kunde ägna sig åt på egen hand.

Richard hade mer sällan uppgifter utomlands, något som möjligen hängde samman med att han inte från ungdomen var så van att röra sig utanför hemlandet. De tyska och franska språken hade han relativt sent tvingats lära sig hyggligt, men med engelska stod det sämre till. En längre resa fick han ändå göra på våren 1934, då han besökte sydöstra Europa på en kombinerad affärs- och nöjesresa. Man flög först till Bukarest och inspekterade, tillsammans med bland andra den närmast ansvarige Rolf Calissendorff, först ett vägbygge i Rumänien, där banken spelade stor roll. Sedan flög Ruth och Richard tillsammans med ett annat par till Belgrad och gjorde en lång resa med bil runt Balkan.⁴³

Ruth Julin var en hängiven resenär. Redan 1921 hade hon med goda vänner gjort en strapatsrik bilresa från Stockholm till Wien, Innsbruck och åter. Den första punkteringen drabbade dem vid Kolmården. På denna resa hade man chaufför med sig, men Ruth körde annars gärna själv. När paret Julin så småningom skaffade sig egen bil var det ofta hon som satt bakom ratten. Richard och Ruth reste 1924 till S:t Moritz för vintersemester och 1936 besökte man sonen Bengt i London och bilade med honom runt i södra England. Året därefter gjorde man en resa till Alperna, Norditalien och Tyskland. Man får en bestämd känsla av att det var Ruth som var den drivande vid dessa exkursioner. De gav henne tillfälle att umgås med sin man, som annars inte hade mycket tid över för familjeliv.

Resan till Rumänien 1934. Bakom Richard Julin i flygplanet räknar Rolf Calissendorff.

Därunder inspekteras en väg som byggts med krediter från Stockholms Enskilda Bank. Ruth och Richard Julin till höger.

I regel tillbringade familjen Julin semestrarna i Sverige. Det hörde till de besuttna stockholmarnas årsrytm att en period på sommaren vistas på pensionat eftersom tjänstefolket hemma normalt hade en sommarledighet. Julins utnyttjade gärna Saltsjöbaden, dit särskilt Richard tyckte om att flytta, medan det blev Siljansborg i Dalarna om Ruth fick råda. Skidsemestrar tilltalade dem båda. Richard var ju sedan barndomen van vid vintersport.

Paret Julin hade under sommaren sin bas på Ingarö och Kullagården. Huset på Älgö hade sålts 1941, vilket betydde att Ruth hade fått lämna den miljö som hade utgjort centrum i hennes sommarliv. Lojalt tog hon på sig värdinneskapet på Kulla, men hon hade nog en tid hjärtat kvar på andra sidan Ingaröfjärden och kallade länge Evlänge för »Djevlänge».⁴⁴

Med början 1947 avskildes inom Evlänges marker på Ingarö ett område på 130 hektar, fördelade på 131 fritidstomter, som Richard Julin började sälja genom det nybildade Ingarö Tomtaktiebolag. Det mest attraktiva området behöll man, nämligen sjötomterna,

Från bilresan i södra England 1936 då paret besökte sonen Bengt.

Vintersemestrar. Till-
sammans med Ruth
i S:t Moritz 1924 och
i Sälen 1940.

där hamnarna Drettsvik och Vedhamn ingick. Där fick Hans Munck, jurist i banken, aktiv i affärsupplägget och god vän till familjen Julin, möjlighet att bygga en sommarstuga och för övrigt bereddes plats för den Julinska familjen. Tomtaffärerna gick emellertid trögt och krävde för mycket tid och Ingarö Tomtaktiebolag såldes 1952 »till Dodde«, vilket betydde Järnvägsaktiebolaget Stockholm-Saltsjön. I detta mycket större exploateringsföretag, som grundats i slutet av 1800-talet, hade Marcus Wallenberg jr blivit ordförande 1938 efter sin farbror Knut. En del av denna mark blev sedermera omvandlad till friluftsområde för allmänheten.

För sin son Bengt hade Richard Julin stora ambitioner. Han skulle få en annan start i livet än Richard själv hade fått. Sonens intresse för skolan var inte helhjärtat, men han lyckades erövra studentexamen vid Östra Real och med hjälp av en praktiktjänstgöring hos Warburgs i Hamburg kunde han ta sig in på Handelshögskolan i Stockholm 1932. Han lotsades efter examen av

sin far in på en utbildningsbana som starkt påminde om den som Häradshövdingen Marcus Wallenberg sr hade stakat ut för sina söner något decennium tidigare. Det betydde fyra års utlandsvistelse efter Handelshögskolan. Bengt praktiserade således på samma banker i Genève, New York och i London som Häradshövdingens söner hade gjort. Rekommendationsbrev från de båda öppnade många dörrar och de styrde via Richard Julin i hög grad sonens utbildningsväg. Marcus och Jacob besökte Bengt under hans uppehåll i London respektive New York. Föredömena från Marcus Wallenberg sr stod som alltid framför Richard. I ett brev skriver han till Bengt: »Du skall skaffa dig en särskild anteckningsbok och anteckna dina nya vänner. Det kan vara roligt att ha när du kommer längre fram i livet. Dodde gjorde så på Häradshövd. uppmaning.«⁴⁵

Bengt Julin anpassar sig till de ambitiösa utbildningsplanerna, men känner sig ibland otillräcklig. Han var under åtta månader på Crédit Lyonnais i Paris och fick bland annat praktisera på samma avdelning och under samma lärare som en gång hans far. Bengt rapporterar att läraren blev besviken, eftersom Bengt själv inte så snabbt förstod finesserna som pappan hade gjort.

Efter denna långa förberedelsestid började den 27-årige Bengt Julin i Stockholms Enskilda Bank 1938, ett självklart mål för hans långa utbildning. Han hade för övrigt redan arbetat där under sina ferier. Tiden där blev dock kort av skäl som är oklara. Redan efter ett år hjälpte hans pappa honom att få en tjänst på Sjöförsäkringsbolaget Ägir, där han skulle bli direktörsassistent 1946 och avgå med tidig pension ett decennium senare.⁴⁶ Herrman Nachmanson, som var medlem av Ägirs styrelse och tillhörde kretsen kring banken, hade frågat Richard Julin om en lämplig kandidat till platsen. Julin lär ha svarat att han undantagsvis skulle tänka på sin egen sons bästa. Tolkningen av uttalandet kan vara att arbetet på Ägir var en bra chans. Det är också möjligt att Richard Julin insåg att det var bäst för sonen att söka sig utanför banken, där förväntningarna inte var så pressande.⁴⁷

Bengt Julins intresse låg i själva verket åt det konstnärliga hållet. Han hade följt det svenska konstlivet sedan trettioalet och framför allt via galleriet Färg och Form köpt en del arbeten. När han lämnade sitt arbete på Ägir kunde han på allvar och med fram-

Far och son. Richard och Bengt Julin kring 1930.

gång ägna sig åt att handla med konst och konsthantverk, bland annat genom att driva flera gallerier. Han blev en viktig organisatör och mecenat inom svenskt konstliv, bland annat som långvarig styrelseledamot i Nationalmusei Vänner.⁴⁸

Richards och Ruths andra barn Ingrid föddes 1912. Som vanligt vid den här tiden fick hon som överklassflicka en utbildning som snarast var inriktad på att hon skulle bli en bildad, representativ hustru och hemmafru. Efter genomgången flickläroverk vistades hon utomlands för lära sig språk. Hon gifte sig som 23-åring med en officer, Bo Klint, och flyttade med honom mellan ett antal regementsstäder innan familjen bosatte sig i Motala, där han, numera titulerad överstelöjtnant, blev chef för Göta Kanalbolag, ett bolag inom Wallenbergfären. Deras hem i Motala fungerade en tid som en samlingspunkt, där såväl Bengts familj som Ruth och Richard

Jul på Kulla 1945. Bengt Julins hustru Sigrid, Ruth och Richard Julin.

Bengt och Ingrid 1920.
Bengt Julin.
Ingrid Julin, gift Klint.
Bo Klint, Ingrids man.

firade många jular tillsammans. När Bo Klint på 1960-talet blivit chef för Järnvägsaktiebolaget Stockholm-Saltsjön bosatte han sig med sin familj i Saltsjöbaden. I familjen fanns fyra flickor. Av dessa har Barbro gjort sig mest känd. Tillsammans med sin man Bernhard Osher och med bas i Kalifornien har hon donerat mycket stora belopp till stöd för svensk vetenskap och kultur. Hennes omfattande aktiviteter har gjort att hon utnämns till Årets Svensk i USA och fungerat som honorär generalkonsul i San Francisco samt förärats flera hedersdoktorat.⁴⁹

Vännernas 70-årsfest för Richard Julin i Saltsjöbaden den 22 maj 1947. Mitt för den hitre väggmålningen sitter jubilaren med Jacob Wallenberg till höger om sig och J. S. Edström och Ruth till vänster om sig. En ung Peter Wallenberg syns längst till höger.

Ar 1942 var Julin 65 år gammal och lämnade över sin post som bankens kreditchef till Göte Engfors. Pension fick man efter ansökan hos ledningen, och Julin har själv avslöjat hur det gick till i hans fall. I ett tal tio år senare berättade han:⁵⁰

Jag glömmer aldrig när jag vid 65 års ålder pliktskyldigast anhöll om pension och fick till svar: »Du får ingen pension!« Ni kan föreställa Er att jag blev minst sagt häpen över ett sådant svar. Min motfråga blev också ett stammande, »Får jag ingen pension, som varit här så länge?« »Nej, det får Du inte, Du får inte sluta, Du får behålla Din lön och Ditt tantiem och Du får komma och gå som Pappa.« Dessa ord växlades mellan vår nuvarande verkställande direktör [Marcus Wallenberg jr] och mej och så tilla Jacob: »Och så ska Du ta 4 månader om året ledigt.«

Samma år firade man Julins femtioåriga tjänst i banken med en stor fest på Restaurantholmen i Saltsjöbaden. Marcus Wallenberg sr var märkt av sjukdom, men var där och höll ett uppskattande hyllningstal till jubilaren, som svarade med ett lika varmt tack, där han »med stolthet och glädje« tackade för »den vänskap jag skattar högst« och för att han en gång fick ta emot »den värdefullaste gåva en ung man kunde få: självständighet och ansvar«.⁵¹ Året därefter gick Marcus Wallenberg sr bort och Julins halvsekelånga, unika samarbete med honom upphörde.

Krigsåren och tiden omedelbart därefter blev turbulenta inom Stockholms Enskilda Bank på grund av samarbetet mellan banken och vissa tyska intressen, särskilt Boschkoncernen. Detta stora tyska företag hade, för att undgå att de beslagtogs som fientlig egendom, sålt flera utländska dotterbolag till företag inom Wallenberggruppen. I varje fall till en början hade köpen kompletterats med hemliga återköpsklausuler, något som efter kriget uppdagades av de amerikanska myndigheterna. Svenskarna hade redan under kriget sålt vidare alla Boschbolagen utom det amerikanska, American Bosch Corporation, som USA-myndigheterna lade beslag på eftersom de menade att det egentligen var »fientlig egendom«.

Några förtroliga ord med Marcus Wallenberg.

Wallenberggruppen sattes efter kriget på en »grå« lista och fick svårigheter att göra affärer i USA. Svenskarna stämde USA-sidan och en rättegång om vem som ägde det amerikanska Boschbolaget förbereddes, men 1950 skedde en förlikning. Den svenska sidan återfick äganderätten, men fick inte kompensation för de ekonomiska förlusterna den lidit genom amerikanernas beslag. Skadan på Wallenberggruppens rykte av denna samverkan med tyska intressen under kriget kvarstod en tid, särskilt i USA.⁵²

Julin hade inte varit aktiv i Boschaffären, som vid sidan av bröderna Marcus och Jacob Wallenberg hade skötts av Rolf Calisendorff. Boschkrisen innebar att spänningar mellan de båda bröderna i bankens ledning blev synliga. Frågan var hur ansvaret för hela affären skulle fördelas. Hundhuvudet fick mest bäras av Jacob Wallenberg medan Marcus tog över som verkställande direktör år 1946. Han blev därefter den mer dominerande, men bröderna ledde fortfarande verksamheten tillsammans. På 1950-talet var banken fortfarande framgångsrik. Den växte i volym; personalantalet närmade sig 600 och antalet avdelningskontor steg till över 20.

Richard Julins roll i banken blev efter det andra världskriget mindre, men han var fortfarande aktiv. Inte bara skötte han sitt arbete i styrelsen, utan han tog också viss del i den löpande verksamheten, speciellt i kreditärenden där han samrådde med sin efterträdare Göte Engfors och bröderna Wallenberg. Han fortsatte att följa sina gamla ansvarsområden också genom att hålla

Stockholms Enskilda Banks 100-kronors-sedel. De privata bankernas rätt att ge ut sedlar upphörde vid sekelskiftet.

kontakt med de personer som skötte den mer löpande kreditgivningen. På så sätt kunde han bevaka att de inarbetade rutinerna när det gällde bedömningar och rapportering inte förföll. Peder Bonde, som i början av 1950-talet arbetade inom kreditavdelningen en tid, har berättat hur hjälpsam och engagerad Julin alltid var i dessa sammanhang.⁵³

När man firade att Richard Julin funnits sextio år i banken den 1 juli 1952 hölls middag med damer i bolagsstämrummet på banken, ett unikt arrangemang. Utom familjen Julin deltog styrelsens medlemmar samt en del äldre tjänstemän. Menyn var tryckt på en kopia av bankens egen hundrakronorssedel, ett förfarande som tidigare hade tillämpats vid en middag för grundaren André Oscar Wallenberg när banken fyllde tjugo år 1876. Jacob Wallenberg hyllade Richard Julin med ett personligt hållet tal, där han gav en bild av jubilaren och framhöll hans »största tillgång« alltifrån han först kom in i banken: »en medfödd livslust, en kärlek till livet och till arbetet, ett brinnande intresse för sina medmänniskor och för övrigt allt mänskligt och jag är glad åt att samma egenskaper 60 år senare finns kvar.«⁵⁴

Richard och Ruth
på äldre dagar.

Richard Julin stannade länge kvar inom banken som en kunskapskälla och traditionsbevarare. Hans lojalitet mot familjen Wallenberg bestod och bröderna följde fortfarande regeln som deras far präntat in: »Fråga alltid Julin när det gäller kreditbeslut«. Personlighetsmässigt stod Julin nog närmare Marcus, som han beundrade mycket. Med sin praktiska läggning, förmåga att finna lös-

ningar och handlingskraft var Marcus ett föredöme för Julin, som ändå i sina styrelseuppdrag kunde vara lyhörd för Jacobs mer eftertänksamma arbetsätt.

Ännu på ålderns höst behöll Julin sin nära anknytning till familjen Wallenberg och Stockholms Enskilda Bank. Han disponerade livet ut ett rum på banken, högt upp och något avsides. Det var numera inte många som fann anledning att besöka honom. Ibland kunde någon av bankens tjänstemän komma med en fråga, i regel på uppmaning av den verkställande ledningen. Varje torsdag såg han till att vara så pigg som möjligt och deltog i kreditmötet klockan tio på förmiddagen. Han hade en särskild överenskommelse med en av direktionsväxelns telefonister, som ringde ett väckningssamtal strax före mötet, så att han inte skulle missa det. Så deltog han i eftermiddagens styrelsemöte och kunde bege sig hem till Östermalmsgatan med känslan av att inte ha svikit sin uppgift. Plikttröheten bestod.⁵⁵

Julin hade av den andra generationen Wallenbergare i banken i början av seklet fått insupa traditionerna, nu förmedlade han dessa traditioner till den tredje generationens ledare, Häradsövdingens söner. Inte bara det; när den fjärde generationen skulle skolas in utnyttjades Julin fortfarande. Marcus Wallenberg jr hade två söner, Marc och Peter. När det på 1950-talet stod klart att det var Marc jr som skulle fostras in i banken byggde man till Julins skrivbord med en extra skiva och Marc jr fick som 29-åring sitta bredvid den åldrande mästaren för att insupa lärdom.⁵⁶

Julin hyllades i många sammanhang. Banken hade beställt ett porträtt av den kände konstnären David Tägtström. Det godkändes inte av Marcus Wallenberg jr, som tyckte att jubilaren såg alldeles för sträng ut. Konstnären fick måla ytterligare ett porträtt, nu med en mer jovialisk Julin. Det nya skulle enligt beställaren alltid hänga i det rum där kreditfrågor avgjordes; den första versionen skänktes till Sophiahemmet.

RICHARD JULINS FOND

KALLELSE

Bankens ordinarie befattningshavare kallas härmed till sammanträde torsdagen den 24 september 1953 kl. 17.00 i lunchrummet för att välja en manlig och en kvinnlig ordinarie tjänsteman till styrelseledamöter i Richard Julins fond jämte en suppleant för vardera.

Utdrag ur Bankens styrelseprotokoll den 3 juli 1952:

"§ 12.

Det skulle antecknas, att Banken den 1 juli givit en middag i huset n:r 8 vid Kungsträdgårdsgatan för herr Richard Julin med anledning av hans inträde i Bankens tjänst i juli 1892 samt att styrelsens ordförande därvid meddelat styrelsens beslut att ställa ett belopp av 100.000 kronor till förfogande såsom en fond benämnd "Richard Julins fond" att efter herr Julins bestämmande användas för något ändamål till Bankens personals bästa.

Herr Julin uttalade sin stora tacksamhet för den heder som styrelsen sålunda bevisat honom."

Utdrag ur stadgarna för Richard Julins fond:

"§ 1.

Fonden är en stiftelse med säte i Stockholm. Dess ändamål skall vara att sprida glädje bland bankens ordinarie personal. Det skall ankomma på fondens styrelse att med detta mål för ögonen bestämma angående avkastningens användning. Såsom exempel på lämplig användning kan nämnas betalning av eller bidrag till resekostnad och/eller vivre för tjänsteman med familj till Skanstugan eller bankens semesterhem eller bidrag till personalens idrottsutflykter. Huvudsyftet skall vara att inom den angivna ramen bereda glädje åt förnöjsamma människor.

§ 2.

Fondens angelägenheter handhas av en styrelse, bestående av fyra ledamöter. Bankens verkställande direktör och dess personalchef äro ledamöter av styrelsen, den förre är tillika dess ordförande. De övriga ledamöterna äro en manlig och en kvinnlig ordinarie tjänsteman i banken. Dessa väljas årligen av bankens ordinarie tjänstemän inom en månad efter det bankens styrelse jämlikt § 6 fattat beslut om ansvarsfrihet.

Suppleanter äro:

För bankens verkställande direktör: dess vice verkställande direktör, för bankens personalchef: den som verkställande direktören därtill förordnar, samt för de av tjänstemännen valda styrelseledamöterna: en manlig och en kvinnlig ordinarie tjänsteman, som väljes på sätt i första stycket sägs.

Styrelsen fattar beslut med enkel majoritet. Vid lika röstetal har ordföranden utslagsröst."

Stockholm den 21 september 1953

PERSONALCHEFEN

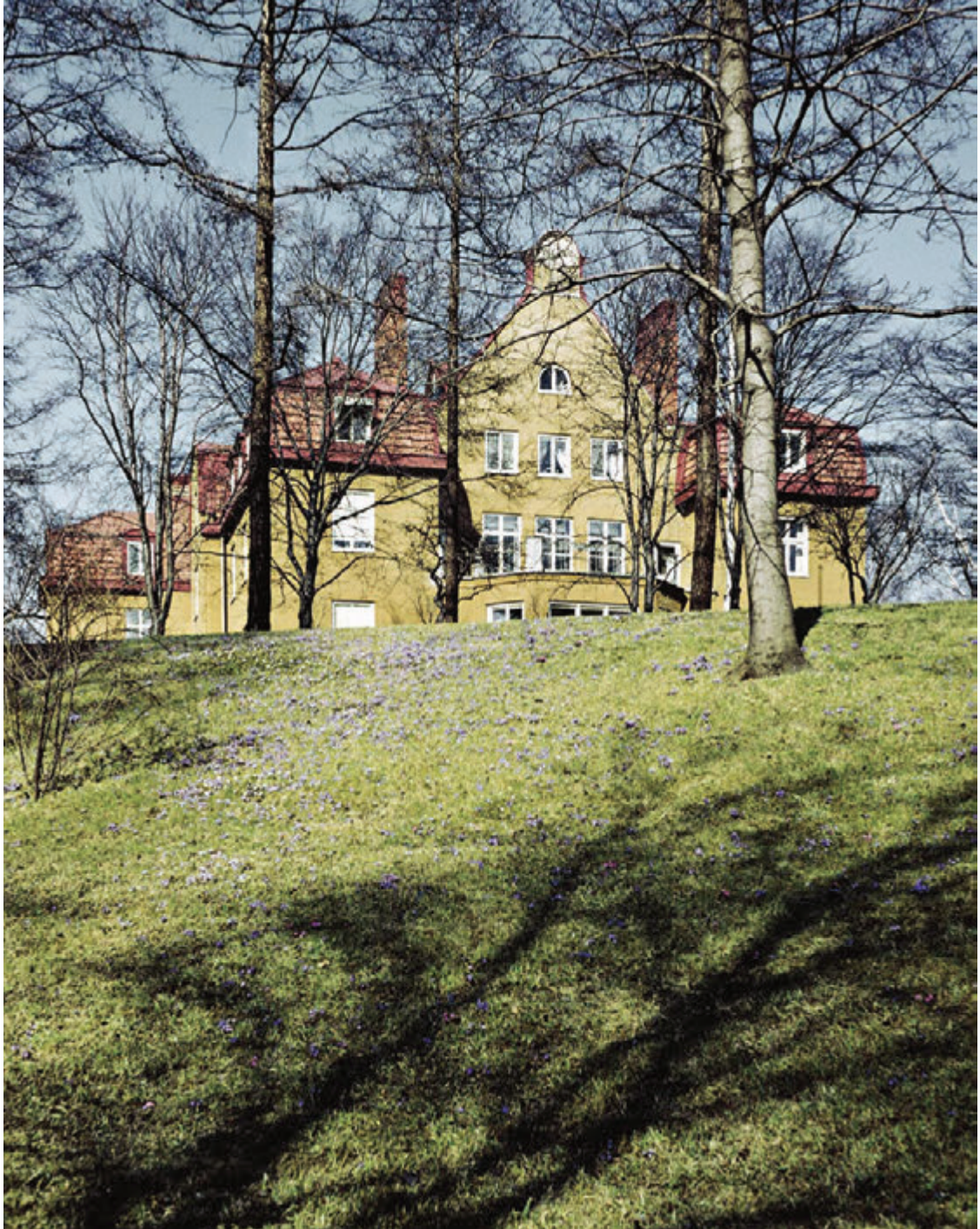
Richard Julin sände inför bolagsstämman i Stockholms Enskilda Bank 1961 ett brev till ordföranden Jacob Wallenberg, där han meddelade att han på grund av sin dåliga hörsel ville avsäga sig styrelseplatsen i banken. På brevet finner vi en anteckning av Jacob om att han besvarat det muntligen och vid stämman den 30 mars valdes Julin som vanligt till medlem av styrelsen för ytterligare ett år.⁵⁷ Strax före nästa års stämma gick Julin bort, nästan 85 år gammal. Han hade alltid haft lätt att få lunginflammationer och en ny sådan tog hans liv den 22 mars 1962. Då hade han varit verksam i banken i närmare 70 år, varav 34 i dess styrelse. Richard Julin var medlem i Sancte Örjens Gille. Den dödsruna som gillet publicerade efter Julins bortgång var undertecknad av Marcus Wallenberg jr. Där sammanfattas Richard Julins arbetsfyllda liv och stora framgångar, men där finns också personliga uttryck för den sympati och värme, som Richard Julin alltid väckte: »Bilderna av Rich. Julin blir icke fullständig, om icke hans humor, glada humör och enastående förmåga att sprida glädje bland sina medmänniskor tages med. Han var en vänsäll och charmfull man. Efter honom blir det för mig icke detsamma.«⁵⁸

Richard Julins begravning skedde i Heliga Korsets kapell vid Skogskrematoriet på eftermiddagen den 3 april 1962. Bankens samtliga kontor hölls då stängda, en hedersbevisning som annars bara kom bankens ledare ur familjen Wallenberg till del. Gravstenen på Norra Kyrkogården är enkel, lika fri från åthävor som Richard Julin var i sitt liv.

Så var den långa och nära relationen mellan Richard Julin och Stockholms Enskilda Bank över. Efter ytterligare ett decennium skulle också bankens liv vara till ända. Stockholms Enskilda Bank gick samman med den mycket större Skandinaviska Banken 1971 och därmed försvann gradvis den speciella kultur som präglade familjebanken och i vilken Julin varit en viktig beståndsdel. Det stora oljeporträttet togs ned och ställdes undan.

Spåren efter Richard Julin skulle bli kvar hos alla dem som mött honom och som tagit intryck av den anda som hans personlighet skapade. Men också i mer prosaisk mening skulle han lämna ett arv

Bankens anställda utsåg styrelseledamöter i »Richard Julins Fond«, som enligt stadgarna skulle »bereda glädje åt förnöjsamma människor«.

efter sig. När man firade hans sextio år i banken 1952 överlämnades till jubilarerna 100 000 kronor, som placerades i en fond med syftet att sprida glädje bland bankens personal. Ett stort antal förtjänta anställda fick med stöd av »Richard Julins Fond« möjligheter att resa till bankens olika semesterhem.

Richard Julin var mycket intresserad av sjukvårdsfrågor och hade inte minst via arbetet i Astra fått goda kunskaper inom området. Han var mycket kritisk mot socialdemokratins maktutveckling, inklusive ambitionen att göra all sjukvård offentligt administrerad och han tyckte det var viktigt att försvara utrymmet för privata alternativ. Han skänkte 1 500 aktier i Astra, nominellt värda 150 000 kronor, till en fond, »Ruth och Richard Julins Minnesfond« med ändamålet att stödja det privata sjukhuset Rödakorshemmet. Donationen, som tillkom 1951, utformades i samverkan med professor Bengt Ihre, som var ordförande i Stiftelsen Rödakorshemmet och dessutom paret Julins husläkare och nära vän. Strax före sin bortgång donerade Richard Julin ytterligare medel i form av aktier i Astra, Atlas Copco och Stora Kopparbergs Bergslag till Svenska Läkaresällskapet under namnet »Bengt Ihres föreläsningssfond«.

Ytterligare en fond till Richard Julins minne hade kommit till i samband med Richard Julins 75-årsdag 1952. Marcus Wallenberg jr uppmanade företrädare för företaget där Julin varit aktiv i styrelsen eller som revisor att lämna bidrag. Det skapades på så sätt en fond på 400 000 kronor som fick Julins namn och överlämnades till Stiftelsen Sophiahemmet i Stockholm. Mottagaren förband sig i samband med donationen att underlätta för personal från de företag som skänkte pengar att få vård.

När det offentligt ägda Karolinska Sjukhuset 1966 övertog driften av Rödakorshemmet ville familjen återta donationen »Ruth och Richard Julins Minnesfond«; man menade att förutsättningarna förändrats när Rödakorshemmet inte längre var renodlat privat. Efter långdragna förhandlingar mellan Röda Korset och familjen Julin, representerad av Bengt Julin och Bo Klint, lyckades familjen återta huvuddelen av donationen. En ny stiftelse formades 1969–1970 med ändamålet »att ekonomiskt stödja privata sjukvårdsinrättningar vilkas verksamhet ej bedrivs i vinstintresse«.⁵⁹ I stället för Rödakorshemmet hamnade den betydligt större inrättningen Sophiahemmet i fokus.

Kapitalet i den nya stiftelsen hade vid starten ett marknadsvärde av 1,7 miljoner kronor, ett värde som under de följande fyrtio åren skulle stiga till mer än 800 miljoner tack vare uppgången på aktiemarknaden och kloka placeringar. Stiftelsen diversifierade från 1990-talet sin portfölj, så att inte längre Astra-aktier dominerade. I början av 2000-talet rörde sig de årligen beviljade anslagen kring 20 miljoner kronor. Stödet hade då fått en vidare spridning bland privata vårdinrättningar. Förutom sådana etablerade verksamheter som Sophiahemmet, Ersta Diakonianstalt och Vänner till Pauvres Honteux gav man stöd till mindre men nya och innovativa sökande.

Ruth och Richard Julins Stiftelse fick vid sitt bildande 1970 en styrelse där familjen, läkarprofessionen och förvaltarna av kapitalet var representerade. Johan Stålhand, chefsjurist i Skandinaviska Enskilda Banken, övertog 1993 ordförandeklubban i stiftelsen. Han lät ta fram porträttet av Richard Julin ur gömmorna och hängde upp det på sitt kontor. Där kan man ännu få ett intryck av Richard Julins utstrålning och ana hans ovanliga förening av pondus och mänsklig värme.

NOTER

1. Wictor F. Israelsson till Stockholms Enskilda Bank 1892 (Stiftelsen för Ekonomisk Historisk Forskning inom Bank och Företagande, SFEHF). Wictor Israelsson var Richards yngste farbror, fartygsingenjör i Kungl. Flottans tjänst. Kom från Göteborg till Stockholm 1890 och bodde på olika adresser på Östermalm fram till sin död 1931.
2. Richard Julins historia har dragit till sig uppmärksamhet hos alla som kommit i beröring med historien kring Stockholms Enskilda Bank och dess ledande män. Det finns således kortare beskrivningar av hans verksamhet i banken på åtskilliga platser, t.ex. hos Gårdlund 1976, Gasslander 1956, Lundström 1999 och Lindgren 1988, 2007. Dessutom berättade Julin själv strax före sin död om sitt arbete inom SEB i ett opublicerat manuskript: »Mitt liv och arbete i banken. Minnen från min verksamhet i Stockholms Enskilda Bank.« Denna text skrevs av Gert Nylander, bankens mångåriga arkivarie. Sakuppgifterna i Julins korta självbiografi har i många fall kunnat kontrolleras mot andra källor, men den har en berättande och subjektiv karaktär. Trots detta har den sitt stora värde tack vare sin konkretion och vad det säger om Richard Julins egen syn på sitt arbetsliv. I form av direkta citat kommer därför Julin själv till tals på flera platser i föreliggande historia.
3. Julin 1962.
4. Hommelvik, Stockholms Enskilda Banks arkiv, Richard Julins dossierer (SFEHF).
5. Korrespondens, dödsannonser och bouppteckningar, Stockholms Enskilda Banks arkiv, Richard Julins dossierer (SFEHF).
6. Julin 1962, s. 3–4.
7. Intervju med Barbro Osher och Rolf Julin.
8. Nilsson 2001, passim.
9. Gasslander 1956, passim.
10. Marcus Wallenberg sr, Minnesuppteckningar 1939 (SFEHF); Jfr Gårdlund 1976, s. 99–100.
11. Nachmanson 1939, s. 464.
12. Gårdlund 1976, s. 276, Olsson 2003.
13. Julin 1962, s. 12.

14. Julin 1962, s. 2.
15. Julin 1962, s. 13.
16. Julin 1962, s. 11.
17. Gasslander 1956, s. 240–253.
18. Richard Julin till Th. Andreason 22 november 1907 (SFEHF).
J. Aare Ambjörnsen var kontorschef i Norsk Hydro.
19. Richard Julin till Th. Andreason 29 november 1907 (SFEHF).
20. Julin 1962, s. 14–15.
21. Intervju med Bengt Julin.
22. Bordsvisa av Karl Gerhard vid vännernas fest för Richard Julin på
Saltsjöbaden den 22 maj 1947. Rolf Julins arkiv.
23. Wästberg 1973, passim.
24. Richard Julin till Waldemar Swahn den 9 april 1947 (SFEHF).
25. Julin 1962, s. 20–23.
26. Bonnier 1972, s. 221.
27. Bonnier 1972, s. 203.
28. Jfr Gårdlund 1976, s. 286.
29. Lundström 1999, s. 115–117.
30. Regnstrand 1929.
31. Lindgren 1988, s. 255.
32. Gårdlund 1976, s. 568.
33. Lindgren 1988, s. 76.
34. Julin 1962, s. 21; Lindgren 1988, s. 75–76.
35. Bonnier 1972, s. 220–221.
36. Lindgren 2007, s. 438–455.
37. Julin 1962, s. 1.
38. Visor vid Stockholms Enskilda Banks 80-årsfest på Saltsjöbaden
1936 (SFEHF).
39. Marcus Wallenberg jr till överståthållare Torsten Nothin 30 decem-
ber 1943 (SFEHF).
40. Wegerfelt 1972, s. 29.
41. Lindqvist, Sundling 1993.
42. Lindgren 2007, s. 341; Sjögren 2005, passim.
43. Fotografier. Rolf Julins arkiv.
44. Intervjuer med Rolf Julin och Barbro Osher samt av Barbro Osher
med Bengt Julin. Barbro Oshers arkiv.
45. Richard Julin till Bengt Julin 4 januari 1935. Rolf Julins arkiv.
46. Grenholm 1947, s. 102.

47. Intervju med Rolf Julin och Barbro Osher.
48. Welander-Berggren 2008.
49. Werkelid 2008. Barbro Osher svarade för programmet *Sommar i P1* den 11 augusti 2011.
50. Manus till tacktal vid middagen med anledning av att Julin varit 60 år i bankens tjänst 1952. Rolf Julins arkiv.
51. Richard Julins tacktal vid middagen med anledning av att han varit 50 år i bankens tjänst 1942. Rolf Julins arkiv.
52. Om Boschaffären, se Lindgren 2007; Olsson 1986, 1998.
53. Intervju med Peder Bonde.
54. Jacob Wallenbergs tal med anledning av att Julin varit 60 år i bankens tjänst 1952. Rolf Julins arkiv.
55. Intervju med Rolf Herlitz.
56. Olsson 2000, s. 30–31.
57. Richard Julin till Jacob Wallenberg den 10 mars 1961 (SFEHF).
58. *Dödsrunor* (1962), Sancte Örjens Gille.
59. Avsnittet om Ruth och Richard Julins Stiftelse bygger på protokoll och korrespondens i Stiftelsens arkiv (SFEHF).

LITTERATUR

- Bonnier, T. (1972), *Längesen. Samman klippta minnesbilder*. Stockholm: Bonniers.
- Dödsrunor* (1962). Stockholm: Sancte Örjens Gille.
- Gasslander, O. (1956), *Bank och industriellt genombrott. Stockholms Enskilda Bank kring sekelskiftet 1900*. I. Stockholm: Stockholms Enskilda Bank.
- Grenholm, Å. (1947), *Sjöförsäkringsaktiebolaget Ägir 1872–1947*. Stockholm: Ägir.
- Gårdlund, T. (1976), *Marcus Wallenberg 1864–1943. Hans liv och gärning*. Stockholm: Norstedts förlag.
- Julin, R. (1942), *Något om kreditgivning*. Uppsats skriven och tryckt i anslutning till *Studier i svenskt näringsliv tillägnade Jacob Wallenberg* (Stockholm 1942) och angiven som särtryck ur denna bok, där den dock inte ingår. Stockholm. (SFEHF).
- Julin, R. (1949), *Käre Dodde*. Tal skrivet och tryckt i anslutning till *Företagande, ekonomi och teknik. Studier tillägnade Marcus Wallenberg*. (Stockholm 1949) och angivet som särtryck ur denna bok, där den dock inte ingår. Stockholm. (SFEHF).
- Julin, R. (1962), *Mitt liv och arbete i banken. Minnen från min verksamhet i Stockholms Enskilda Bank*. Opublicerat manuskript (SFEHF).
- Lindgren, H. (1988), *Bank, investmentbolag, bankirfirma. Stockholms Enskilda Bank 1924–1945*. Stockholm: Institutet för Ekonomisk Historisk Forskning, Handelshögskolan.
- Lindgren, H. (2007), *Jacob Wallenberg 1892–1980*. Stockholm: Atlantis.
- Lindqvist, K., Sundling, S. (1993), *Xylocain – en uppfinning – ett drama – en industri*. Södertälje: Astra.
- Lundström, R. (1999), *Bank, industri, utlandsaffärer. Stockholms Enskilda Bank 1910–1924*. Stockholm: Institutet för Ekonomisk Historisk Forskning, Handelshögskolan.
- Nachmanson, A. (utg.) (1939), *Marcus Wallenberg 1864 ⁵/₃ 1939*. Stockholm.
- Nilsson, G. B. (2001), *Grundaren. A. O. Wallenberg 1816–1886*. Stockholm: Institutet för Ekonomisk Historisk Forskning, Handelshögskolan och Carlsson Bokförlag.

- Olsson, U. (1986), *Bank, familj och företagande. Stockholms Enskilda Bank 1946–1971*. Stockholm: Norstedts förlag.
- Olsson, U. (1998) *Stockholms Enskilda Bank and the Bosch Group 1939–1950*. Publications from The Foundation for Economic History Research within Banking and Enterprise, 1. Stockholm.
- Olsson, U. (2000), *Att förvalta sitt pund. Marcus Wallenberg 1899–1982*. Stockholm: Institutet för Ekonomisk Historisk Forskning, Handelshögskolan och Ekerlids förlag.
- Olsson, U. (2004), *En länk i kedjan. Marc »Boy-boy« Wallenberg 1924–1971*. Stockholm: Stiftelsen för Ekonomisk Historisk Forskning inom Bank och Företagande.
- Olsson, U., (2003), »Le Crédit lyonnais et la Stockholms Enskilda Bank: partenaire et modèle vers 1870-vers 1925«, i Desjardins, B., Lescure, M., Nougaret, R., Plessis, A. & Straus, A. (red.) *Le Crédit lyonnais 1863–1986. Etudes historiques*. Genève: Droz. s. 751–763.
- Olsson, U. (2006), *Finansfursten. K. A. Wallenberg 1853–1938*. Stockholm: Institutet för Ekonomisk Historisk Forskning, Handelshögskolan och Bokförlaget Atlantis.
- Regnstrand, O. (1929). »En Sannsaga om en Bankmannabana«, *Sunt Förnuft*, december, s. 407–409.
- Sjögren, H., (2005), *Den uthålliga kapitalismen. Bolagsstyrningen i Astra, Stora Kopparberg och Svenska Tändsticksaktiebolaget*. Stockholm: SNS Förlag.
- Wegerfelt, K. Arne (1972), »Astra«, i *Finansman, Företagare. Förhandlare. Till Jacob Wallenberg på 80-årsdagen den 27 september 1972*. Stockholm, s. 29–35.
- Welander-Berggren, E. (2008), »Bengt Julin, konsthantverkets generöse vän«, i *Givandets glädje i konstens värld. Nationalmusei årsbok*, 54, s. 133–145.
- Werkelid, C.-O. (2008), »... är man försedd, då skall man förse andra ...«, i *Givandets glädje i konstens värld. Nationalmusei årsbok*, 54, s. 147–152.
- Wästberg, P. (1973), *Sommaröarna. En bok om stockholmarnas skärgård*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

INTERVJUER

Peder Bonde
Carin Foster
Rolf Herlitz
Bengt Julin (av Barbro Osher)
Rolf Julin
Dagmar Klint Schmidt
Barbro Osher
Johan Stålhand

BILDKÄLLOR

- Omslag. Porträtt av David Tägtström 1950. Foto Magnus Bergström
- 8 A-C SCA:s bildarkiv, Bildhotellet AB
- 10 A-B Historielaget Hommelviks Venner
- 11 A *Dalpilen* 13 mars 1891
- 11 B Stockholms Enskilda Banks arkiv, K. A. Wallenbergs dossié Hommelvik (SFEHF)
- 13 Okänd fotograf, Stockholms spårvägmuseum
- 14 A Foto J. Jæger, Stockholms Enskilda Banks arkiv (SFEHF)
- 14 B Efter *Stockholms Enskilda Bank 1856–1956*. En bokfilm av Per-Erik Lindorm
- 16 Foto Oscar Ellqvist för *Allers Familj-Journal* 1906, Stockholms Enskilda Banks arkiv (SFEHF)
- 18 Separators paviljong, efter *Officiel vägvisare öfver Allmänna Konst- och Industriutställningen i Stockholm 1897*, utarbetad af Thore Blanche, andra upplagan. Stockholm: Samson & Wallin, s. 117
- 20 Foto Studio Flodin, Stockholms Enskilda Banks arkiv (SFEHF)
- 22 Archives historiques du Crédit Lyonnais, Paris
- 25 Stockholms Enskilda Banks arkiv, Yttre statistiken, kreditdossié Asea (SFEHF)
- 27 A Norsk Hydro, turbinrörstransport från lagerplatsen på Såheim 25 september 1910, Stockholms Enskilda Banks arkiv (SFEHF)
- 27 B Norsk Hydro, den första kraftledningen Vemork-Rjukan, Stockholms Enskilda Banks arkiv (SFEHF)
- 30 A Foto Sven Järlås 1939, Stockholms Enskilda Banks arkiv (SFEHF)
- 30 B Efter *Stockholms Enskilda Banks byggnad* 1916
- 30 C Foto Wilhelm Lamm 1924, Stockholms Enskilda Banks arkiv (SFEHF)
- 32 A Barbro Oshers arkiv
- 32 B Okänd fotograf, Stockholms stadsmuseum
- 34 Foto Arne Westman 1916, Stockholms stadsmuseum
- 35 Vedhamn 1915, Dagmar Klint Schmidts arkiv
- 36 Rolf Julins arkiv
- 37 A-C Rolf Julins arkiv
- 38 Rolf Julins arkiv
- 39 Vinjett av Roland Svensson 1947, Rolf Julins arkiv, © Roland Svensson/ BUS 2012
- 40 Okänd fotograf 1939, Stockholms Enskilda Banks arkiv (SFEHF)
- 42 Foto Sven Järlås 1939, Stockholms Enskilda Banks arkiv (SFEHF)
- 44 Foto Sven Järlås 1939, Stockholms Enskilda Banks arkiv (SFEHF)
- 45 Foto Anton Blomberg, Stockholms Enskilda Banks arkiv (SFEHF)

- 46 Omslag av Olle Hjortzberg, *Sunt Förnuft*, december 1929,
© Olle Hjortzberg/ BUS 2012
- 49 A *Sunt Förnuft*, december 1929, s. 407
- 49 B Foto C. G. Rosenberg 1915, Arkitekturmuseum, Stockholm
- 50 Foto 1952. Efter *Stockholms Enskilda Bank 1856–1956*. En bokfilm av
Per-Erik Lindorm
- 52 Foto Jæger, Rolf Julins arkiv
- 54 *Dagens Nyheter* 23 maj 1928
- 56 A-B Foto Bertil Höders Pressfototjänst 1949, Rolf Julins arkiv
- 60 Stockholms Enskilda Banks arkiv, Richard Julins dossié Astra (SFEHF)
- 61 AstraZeneca
- 62 Foto Sten M. Rosenlund, AstraZeneca
- 63 Efter *Stockholms Enskilda Bank 1856–1956*. En bokfilm av Per-Erik
Lindorm
- 64 A-B Resa i Rumänien 1934, Barbro Oshers arkiv
- 66 Swanage, England, Rolf Julins arkiv
- 67 A S:t Moritz, Schweiz, 1924, Dagmar Klint Schmidts arkiv
- 67 B Sälen 1940, Rolf Julins arkiv
- 68 Rolf Julins arkiv
- 70 Kulla, julen 1945, Rolf Julins arkiv
- 71 A Foto Wolfenstein, Stockholm, 1920, Rolf Julins arkiv
- 71 B-C Foto Edling, Rolf Julins arkiv
- 71 D Okänd fotograf, Rolf Julins arkiv
- 72 Vännernas fest i Saltsjöbaden 22 maj 1947, Rolf Julins arkiv
- 74 Foto Kurt Widell, Stockholms Enskilda Banks arkiv (SFEHF)
- 75 Efter *Stockholms Enskilda Bank 1856–1956*. En bokfilm av Per-Erik
Lindorm
- 76 Stockholms Enskilda Banks arkiv (SFEHF)
- 78 Efter *Stockholms Enskilda Bank 1856–1956*. En bokfilm av Per-Erik
Lindorm
- 80 Foto Ingmar Gram 1962, Stockholms stadsmuseum
- 82 Foto Sture Balgård 2011

© Ulf Olsson och Ruth och Richard Julins Stiftelse 2012

GRAFISK FORM Sture Balgård

BILDBEARBETNING Folium Form

PRODUKTION Balkong Förlag

TYPSNITT Janson Text och The Sans

PAPPER INLAGA Arctic Matt 150 g

PÄRM Printex

TRYCK Göteborgstryckeriet, Mölndal 2012

BINDNING Nordens Grafiska, Malmö

Svenskproducerad bok

MILJÖMÄRKT Trycksak 341 250

ISBN 978-91-637-0374-4

